

การบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญ
ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก กรณีศึกษาภัยแล้งซ้ำซาก
อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กันยายน 2564

12th REGIONAL OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS

OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS

MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES

SEPTEMBER 2021

การบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญ
ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก กรณีศึกษาภัยแล้งซ้ำซาก
อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

โดย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทคัดย่อ

ความแห้งแล้งเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยประชากรส่วนใหญ่ในภาคนี้มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และการทำเกษตรกรรมนั้นยังคงต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ จังหวัดพิจิตร เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบความแห้งแล้ง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาวิธีการจัดการภัยแล้งที่เหมาะสมในพื้นที่ที่เกิดภัยแล้งซ้ำซากของจังหวัดพิจิตร และประเมินวิธีการ แก้ปัญหาภัยแล้งจังหวัดพิจิตร ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

พื้นที่ศึกษาคือ พื้นที่แล้งซ้ำซากในจังหวัดพิจิตร ตำบลทับคล้อ และท้ายทุ่ง อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนด รูปแบบวิธีการในการแก้ปัญหาภัยแล้งไว้ 2 รูปแบบได้แก่ 1. แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก และ 2. แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ได้เสนอแนะภาพรวม 3 ระยะ ดังนี้ ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

ผลการระดมความคิดเห็น พบว่า ควรสนับสนุนการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อให้สามารถมีน้ำใช้ในช่วงที่เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ และควรมีหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการใช้น้ำ ประชาสัมพันธ์แจ้งแผนการเลื่อนเพาะปลูกให้ช้าลง 1 เดือน ในแต่ละพื้นที่ให้เกษตรกรรับทราบอย่างทั่วถึง สนับสนุนพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อสูบน้ำจากสระ/บ่อบาดาลแทนไฟฟ้า และได้เสนอแนวทางเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเพื่อขายมาเป็นการปลูกข้าวเพื่อขายเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการส่งเสริมสินค้าทางเลือก เช่น ถั่วเขียว พะ และจิ้งหรีด และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้าไปกำกับดูแลแหล่งรับซื้อผลผลิตเพื่อให้เกิดการซื้อขายในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรสนับสนุนงบประมาณ/การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อให้สามารถมีน้ำใช้ในช่วงที่เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ อาทิ การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ธนาคารน้ำใต้ สนับสนุนปัจจัยการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เงินทุนดอกเบี้ยต่ำ พร้อมตลาดรองรับ ให้แก่เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่และควรมีการติดตามประเมินการปรับเปลี่ยน พร้อมทั้ง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้จำหน่ายและใช้เอง วางแผนการทำงานในรูปแบบเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง ระหว่างหน่วยงานทั้งในระดับกรม และระดับจังหวัด และทั้งในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนอกสังกัด

(ค)

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning) อย่างต่อเนื่อง และถือเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรของประเทศ ทั้งนี้ การบริหารจัดการพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซากทั้งอุทกภัย และภัยแล้ง นับเป็นอีกกรอบแนวคิดหนึ่งในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมด้วยการใช้กลไก หรือระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าเกษตรเดิมที่ไม่เหมาะสมเป็นสินค้าทางเลือกอื่นที่มีศักยภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ด้านกายภาพของพื้นที่ตามหลักการ Zoning by Agri-Map เป็นสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ และสร้างรายได้ที่น่าพอใจอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดมาตรการและนโยบาย ตลอดจนบริหารจัดการความเสี่ยง และสนับสนุนปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 จึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในระดับพื้นที่ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) กรณีศึกษา เรื่องการบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ประสบภัยธรรมชาติซ้ำซาก จังหวัดพิจิตร อำเภอทับคล้อ ตำบลทับคล้อและท้ายทุ่ง ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการให้กับเกษตรกรและหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องระดับพื้นที่ต่อไป

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

กันยายน 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ข)
คำนำ	(ค)
สารบัญ	(ง)
สารบัญตาราง	(จ)
สารบัญภาพ	(ฉ)
บทที่ 1	บทนำ
	1
	1.1 ที่มาและความสำคัญ
	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา
	2
	1.3 ขอบเขตการศึกษา
	2
	1.4 วิธีการศึกษา
	2
	1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
	2
บทที่ 2	การตรวจเอกสาร แนวคิดทฤษฎี
	3
	2.1 การตรวจเอกสาร
	3
	2.2 แนวคิดทฤษฎี
	6
บทที่ 3	ข้อมูลสภาพทั่วไป
	15
	3.1 ข้อมูลทั่วไป
	15
	3.2 บทบาทของหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการในพื้นที่ศึกษา
	29
บทที่ 4	ผลการศึกษา
	31
	4.1 สภาพพื้นที่ประสภัยพิบัติซ้ำซาก กรณีภัยแล้งซ้ำซาก
	31
	4.2 การบริหารจัดการพื้นที่ประสภัยพิบัติซ้ำซากของหน่วยงาน
	35
	4.3 แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประสภัยพิบัติซ้ำซาก
	36
	4.4 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่
	43
บทที่ 5	บทสรุป และข้อเสนอแนะ
	46
	5.1 บทสรุป
	46
	5.2 ข้อเสนอแนะ
	48
บรรณานุกรม	50

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	ลักษณะดินในพื้นที่ศึกษา ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ	17
ตารางที่ 3.2	เนื้อที่เพาะปลูก ปีเพาะปลูก 2559-2562	24
ตารางที่ 3.3	ปริมาณผลผลิต ปีเพาะปลูก 2559-2562	24
ตารางที่ 3.4	ผลผลิตเฉลี่ย ปีเพาะปลูก 2559-2562	25
ตารางที่ 3.5	ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ศึกษา	26
ตารางที่ 3.6	ร้อยละของผลผลิตสินค้าเกษตรสำคัญที่ออกสู่ตลาดในพื้นที่ศึกษา	27
ตารางที่ 4.1	ระดับความรุนแรงต่อการเกิดภัยแล้งซ้ำซากในรอบ 10 ปี จังหวัดพิจิตร	31
ตารางที่ 4.2	เนื้อที่ความเสียหายด้านพืชของอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในปี 2563	32
ตารางที่ 4.3	แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของตำบลทับคล้อ และตำบลท้ายทุ่งปี 2562	33
ตารางที่ 4.4	ปฏิทินการผลิตพืช ปีเพาะปลูก 2563/64 ตำบลท้ายทุ่งและตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	36
ตารางที่ 4.5	แนวทางเลื่อนช่วงการเพาะปลูกข้าวนาปีตำบลท้ายทุ่งและตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	37
ตารางที่ 4.6	ต้นทุนผลตอบแทน แตงโม ถั่วเขียวผิวมัน และข้าวโพดหวาน	39
ตารางที่ 4.7	ต้นทุนผลตอบแทน เพาะขุน และจิ้งหรีด	41

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ข้อมูลและปัจจัยที่ควรพิจารณาในกรอบแนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human + Resource	10
ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (value chain) การผลิตสินค้าเกษตร	11
ภาพที่ 3.1 แผนที่อำเภอทับคล้อ	15
ภาพที่ 3.2 กลุ่มชุดดินที่ 5	17
ภาพที่ 3.3 กลุ่มชุดดินที่ 7	18
ภาพที่ 3.4 กลุ่มชุดดินที่ 6	19
ภาพที่ 3.5 กลุ่มชุดดินที่ 33	19
ภาพที่ 3.6 กลุ่มชุดดินที่ 25	20
ภาพที่ 3.7 กลุ่มชุดดินที่ 49	21
ภาพที่ 3.8 กลุ่มชุดดินที่ 16	21
ภาพที่ 3.9 กลุ่มชุดดินที่ 15	22
ภาพที่ 4.1 วิธีตลาดแตงโมเนื้อ	38
ภาพที่ 4.2 วิธีตลาดถั่วเขียวผิวมัน	39
ภาพที่ 4.3 วิธีตลาดแพะ	40
ภาพที่ 4.4 วิธีตลาดจิ้งหรีด	41

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning) อย่างต่อเนื่อง และถือเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรของประเทศ เพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอแนะ และมาตรการจูงใจสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดในพื้นที่ที่เหมาะสม ในขณะที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนการผลิตหรือกิจกรรมอื่นในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ การบริหารจัดการพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซากทั้งอุทกภัย และภัยแล้ง นับเป็นอีกกรอบแนวคิดหนึ่งในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมด้วยการใช้กลไก หรือระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าเกษตรเดิมที่ไม่เหมาะสมเป็นสินค้าทางเลือกอื่นที่มีศักยภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ด้านกายภาพของพื้นที่ตามหลักการ Zoning by Agri-Map เป็นสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่เป็นสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาของพื้นที่ เป็นสินค้าที่มีการปลูกอยู่ ณ ปัจจุบัน และสร้างรายได้ที่น่าพอใจอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดมาตรการและนโยบาย ตลอดจนบริหารจัดการความเสี่ยง และสนับสนุนปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาภาคเกษตรไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ได้แก่ ฝนตกล่าช้า ปริมาณวันฝนตกน้อย ปริมาณน้ำฝนลดลงต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ความผันผวนของสภาพภูมิอากาศที่บางปีเกิดภาวะภัยแล้งรุนแรงแต่บางปีเกิดอุทกภัยน้ำไหลหลากเข้าท่วมบ้านเรือนและพื้นที่ทำการเกษตร เกิดเป็นพิบัติซ้ำซาก ซึ่งแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างหลายจังหวัดได้รับความเสียหายในชีวิต ทรัพย์สิน โครงสร้างพื้นฐาน พื้นที่ทำการเกษตร และสำหรับพื้นที่อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ฝนตกล่าช้า ปริมาณวันฝนตกน้อย ปริมาณน้ำฝนลดลงต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยมีระดับความรุนแรงต่อการเกิดภัยแล้งซ้ำซากในรอบ 10 ปี ตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ พื้นที่ประสบภัย 9,267 ไร่ ตำบลท้ายทุ่ง อำเภอทับคล้อ พื้นที่ประสบภัย 21,462 ไร่ ขณะเดียวกับในช่วงฤดูฝน พื้นที่ประสบปัญหาน้ำหลากจากการรับน้ำจากจังหวัดเพชรบูรณ์ เกษตรกรได้รับความเสียหาย ขาดการบริหารจัดการทำการเพื่อการเกษตรในพื้นที่

ปีงบประมาณ 2564 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1-12 ได้ดำเนินศึกษาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก 12 พื้นที่ ภายใต้โครงการการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา โดยอาศัยการถอดบทเรียนการบริหารจัดการโครงการบางระกำจังหวัดพิษณุโลกเป็นต้นแบบในการศึกษารณีพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการนำร่องเพื่อขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ และข้อมูลดังกล่าวจะจัดส่งให้ทางกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร นำไปสรุปเป็นภาพรวมประเทศ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานดังกล่าว

จึงได้พิจารณาดำเนินโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) การศึกษาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประมงชัยภูมิข้าชากรณศึกษาพื้นที่แล้งข้าชากรอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในพื้นที่ตำบลทับคล้อ และตำบลท้ายทุ่ง ทั้งนี้ผลการศึกษาการบริหารจัดการในพื้นที่ประมงชัยภูมิฯ ดังกล่าว จะนำเสนอกรอบนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เพื่อสรุปภาพรวมประเทศ เพื่อจัดทำเป็นโมเดลนำร่องด้านการบริหารจัดการพื้นที่ประมงชัยภูมิฯ ให้แก่พื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะรูปแบบหรือลักษณะที่ใกล้เคียงกันต่อไป ให้บรรลุผลสำเร็จทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ประมงชัยภูมิข้าชากรณชัยภูมิแล้งข้าชากร
- 1.2.2 เพื่อจัดทำแนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประมงชัยภูมิข้าชากรณชัยภูมิแล้งข้าชากร

1.3 ขอบเขตการศึกษา

- 1.3.1 พื้นที่เป้าหมาย : พื้นที่แล้งข้าชากรในพื้นที่ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ
- 1.3.2 ประชากรเป้าหมาย : เกษตรกร ผู้ประกอบการผู้รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่และหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง
- 1.3.3 ระยะเวลา : ปีงบประมาณ 2564

1.4 วิธีการศึกษา

ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหลักฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมบูรณาการปฏิบัติงานในพื้นที่และสอบถามข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีจัดประชุมหารือกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ ผู้แทนชุมชน ผู้ใช้น้ำ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมบูรณาการปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล และพรรณนาในรูปข้อความ หรือใช้สถิติขั้นต้น อาทิ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ เป็นต้นประกอบการพรรณนา โดยมุ่งเน้นการสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ประมงชัยภูมิด้านชัยภูมิแล้งข้าชากรของจังหวัดพิจิตร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้บริหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หัวหน้าส่วนราชการทั้งใน และนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สามารถนำข้อมูลการบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ประมงชัยภูมิแล้งข้าชากรอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นพื้นที่ประมงชัยภูมิแล้งข้าชากรของจังหวัดพิจิตร ไปใช้ประกอบการพิจารณาวางแผน กำหนดนโยบาย และมาตรการเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและใช้เป็นโมเดลต้นแบบในการขยายผลดำเนินโครงการด้านการบริหารจัดการพื้นที่ และสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ประมงชัยภูมิแล้งข้าชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศต่อไป

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร และแนวคิดทฤษฎี

2.1 การตรวจเอกสาร

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่และการบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ประสบภัยพิบัติข้าชากพื้นที่อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ครั้งนี้ ได้นำผลการศึกษา ผลงานวิจัยจากภาคส่วนที่มีประเด็นการศึกษาสอดคล้องกันมาพิจารณา ดังนี้

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 (2560 - 2562) ได้ศึกษาวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรที่สำคัญตามแผนที่ Agri-Map 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนการผลิตสินค้าเศรษฐกิจสำคัญที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับจังหวัด 4 อันดับแรกของจังหวัด (Top4) ศึกษาสภาพการผลิต การตลาด และสมดุลสินค้า (Demand Supply) ของสินค้าเศรษฐกิจสำคัญที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับจังหวัด 4 อันดับแรกของจังหวัด และสินค้าทางเลือก ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 / N) เป็นสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพระดับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาด้านนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ของ **กรรณิกา แซ่ลิ้ว นาวิโน โสภภูมิ และ นิวัติ อนงค์รักษ์ (2560)** ที่ศึกษาความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของการกำหนดเขตเศรษฐกิจข้าว : กรณีศึกษาการผลิตข้าวในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมทางเศรษฐกิจในการปลูกข้าวโดยพิจารณาแยกตามความเหมาะสมทางกายภาพของพื้นที่ โดยเลือกเกษตรกรผู้ปลูกข้าว จำนวน 757 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำการเกษตรของเกษตรกร อาจเกิดจากปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมด้วย ไม่ใช่เพียงแค่การพิจารณาความเหมาะสมในการปลูกพืชของกรมพัฒนาที่ดินเท่านั้น เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวเพื่อบริโภคเป็นหลัก และแบ่งขายเพื่อสร้างรายได้ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ มีอายุมาก และนิยมปลูกข้าวสันป่าตอง 1 เพราะมีผลผลิตต่อไร่สูง เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกทำการเพาะปลูกข้าวในพื้นที่เหมาะสม แต่เกษตรกรบางรายแม้ว่าจะเพาะปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม แต่ยังคงปลูก การดำเนินการจัด Zoning การปลูกข้าว จึงไม่ควรมุ่งเป้าหมายเรื่องการลดพื้นที่การปลูกข้าวในเขตที่ไม่เหมาะสมเพียงอย่างเดียว เพราะเกษตรกรที่เคยทำนามาหลายสิบปีจะไม่ยอมรับ โดยเฉพาะเกษตรกรสูงอายุอาจปรับตัวไปสู่พืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ได้ลำบาก ดังนั้น การบริหารจัดการพื้นที่ปลูกข้าวของเชียงใหม่ ควรมุ่งเป้าหมายด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว การลดต้นทุนการผลิตข้าว และการเพิ่มมูลค่าข้าวควบคู่กับการปรับเปลี่ยนพื้นที่ด้วย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 (2561) ประเมินผลโครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปีในพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทาน หรือโครงการบางระกำโมเดล เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์เบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ การรับรู้รายละเอียดการดำเนินโครงการ รวมทั้งความพึงพอใจต่อการดำเนินการในภาพรวม สำหรับโครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปีพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทาน หรือโครงการบางระกำโมเดล ปี 2561 มีวัตถุประสงค์ เพื่อลดผลกระทบจากอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในเขตชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการทำอาชีพประมง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของเกษตรกร

ในพื้นที่ และเพื่อประหยัดงบประมาณภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านเกษตร โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมบูรณาการและสนับสนุนการดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย 2 จังหวัด 5 อำเภอ ผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่าง 180 ราย พบว่าเกษตรกรร้อยละ 85.55 มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน โดยมีการประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อติดตามสถานการณ์และแก้ไขปัญหา เกษตรกรทุกรายได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากมีปริมาณน้ำในการเพาะปลูกข้าวที่เพียงพอและน้ำมาทันต่อการเพาะปลูก ทำให้สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวได้ตามแผน/ปฏิทินที่โครงการกำหนด โดยเกษตรกรมีการใช้พันธุ์ข้าวในการเพาะปลูกที่หลากหลายและแตกต่างกัน เกษตรกรทุกรายไม่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย เนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยรายได้สุทธิเฉลี่ยจากการจำหน่ายผลผลิตเทียบกับช่วงก่อนมีโครงการเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.77 สำหรับการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.89 มีความเห็นว่าจะเพาะปลูกข้าวเหมือนเดิม เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถเพาะปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ได้ผลดี สำหรับความพึงพอใจในภาพรวมของโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 48.33 มีความพึงพอใจต่อภาพรวมของโครงการในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการปรับปรุงปฏิทินการเพาะปลูกให้เร็วขึ้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทันในช่วงฤดูน้ำหลาก การจัดทำแผนการส่งน้ำในการเพาะปลูกข้าว ปริมาณผลผลิต และคุณภาพผลผลิต หลังเข้าร่วมโครงการ ส่วนความพึงพอใจด้านการตลาดเกี่ยวกับราคารับซื้อและแหล่งรับซื้อผลผลิต เกษตรกรมีความพึงพอใจปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ควรกำหนดแผนการดำเนินการในระยะยาวให้เกิดความชัดเจนและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น และสามารถใช้เป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่อื่นต่อไป เพราะโครงการบางระกำโมเดลเป็นโครงการที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย และพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ

ปรีชา เรืองจันทร์ (2559) นำเสนอบทความพิเศษ เรื่อง การดำเนินงานแก้ไขปัญหาอุทกภัยจังหวัดพิษณุโลก (บางระกำโมเดล) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์แนวทางแก้ปัญหามลพิษให้เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และนำเสนอแนวทางต่อรัฐบาล เพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนในระยะยาวต่อไป โดยใช้ข้อมูลเอกสารทางอุทกศาสตร์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียงที่ได้รับผลกระทบเช่นกัน การศึกษาครั้งนี้เป็นการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ผลการศึกษา พบว่า วิธีการแก้ปัญหามลพิษของบางระกำโมเดลมีจุดเด่น คือ การวางระบบการทำงานที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ มีระบบการระบายน้ำแบบทางด่วนที่มีประสิทธิภาพ มีการทำแก้มลิงเก็บน้ำขนาดใหญ่รองรับปริมาณน้ำหลากและสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้งได้มีการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวก การเตรียมการ การช่วยเหลือการเยียวยา การป้องกัน และการประเมินผล ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหามลพิษในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ส่งผลให้ประชาชนพึงพอใจในภาพรวม และพบว่า หากเพิ่มมาตรการป้องกัน โดยประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอพรหมพิรามและอำเภอบางระกำ เช่น การกำหนดช่วงเวลาส่งน้ำเพื่อการเกษตรในระบบชลประทาน การกำหนดพื้นที่หนองน้ำ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยลดความเสียหายรุนแรงจากปัญหามลพิษและส่งผลให้ประชาชนดำรงชีพในภาวะน้ำท่วมได้อย่างปกติสุข ซึ่งเป็นหน้าที่หน่วยงานของรัฐ หรือสถาบันการศึกษาวิจัยจะต้องศึกษาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนอย่างยั่งยืน

พรชัย ชัยสงคราม (2558) ได้ศึกษาความเป็นไปได้ของนโยบายบริหารพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ความต้องการและความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ราย ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีเนื้อที่ถือครองเฉลี่ย 29 ไร่ โดยเป็นของตนเอง การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและที่นามีโฉนด เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชชนิดเดิมร้อยละ 86 โดยอาศัยน้ำฝน พบปัญหาด้านการขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เนื่องจากฝนแล้ง/ทิ้งช่วง และขาดแหล่งน้ำในการทำการเกษตรเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98 และ 96 ตามลำดับ พบปัญหาด้านรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายร้อยละ 98 และปัญหาโครงการ การลักเล็กขโมยน้อยร้อยละ 45 โดยเกษตรกรต้องการความช่วยเหลือจากรัฐโดยจัดสร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรร้อยละ 98 และความช่วยเหลือด้านการครองชีพ จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคร้อยละ 97 นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 86 ไม่สนใจปรับเปลี่ยนการผลิต เนื่องจากขาดแคลนเงินทุนในการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่น โดยเฉพาะเรื่องการปรับสภาพที่ดิน เกษตรกรอายุมาก มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรไม่มากนักทำให้เสี่ยงต่อรายได้ที่จะได้รับหากปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าชนิดอื่น สำหรับความต้องการของเกษตรกรหากปรับเปลี่ยนการผลิต พบว่า ต้องการให้ภาครัฐจัดหาแหล่งเงินทุนอัตราดอกเบี้ยต่ำชดเชยรายได้ที่ขาดหายไปจากการปรับเปลี่ยนเป็นสินค้าชนิดใหม่ จัดหาแหล่งรับซื้อผลผลิตของสินค้าที่จะปรับเปลี่ยน จัดอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการเพิ่มผลผลิต การลงทุน หรือการจัดหาแหล่งน้ำ สำหรับแนวทางในการพัฒนาสินค้าเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 (2555) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการผลิต การตลาด มันสำปะหลังในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยศึกษาถึงทัศนคติและความต้องการของเกษตรกร ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้านการผลิตและการตลาดอันจะนำไปสู่การจัดทำแนวทางการพัฒนาระบบ การผลิตและการตลาด ซึ่งมีกระบวนการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ทัศนคติและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางส่วน เห็นว่าจำนวนเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังที่มีความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และมีเทคนิคการผลิตที่ดีรวมถึงผู้ประกอบการลานมันเส้นและโรงแปงที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการผลิตและการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ยังคงมีไม่มากนัก อีกทั้งงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานบางโครงการมีน้อยทำให้ประโยชน์ที่ได้รับไม่ครอบคลุมทุก พื้นที่ ส่วนด้านการตลาด เห็นว่า ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรไม่หลากหลาย ส่วนใหญ่นิยมจำหน่ายให้แก่ลานมันเส้นในพื้นที่ นอกจากนี้ยังเห็นว่า การช่วยเหลือและให้บริการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน ภาครัฐค่อนข้างล่าช้า รวมทั้งบางพื้นที่มีสภาพพื้นที่ปลูกไม่ค่อยเหมาะสม ประกอบกับเกษตรกรไม่เชื่อ คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีเกษตรกรส่วนน้อยที่พัฒนาทางด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวตามความต้องการของตลาด และนำเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยมา ประยุกต์ใช้ในการผลิต สำหรับข้อเสนอแนะ เห็นว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการพัฒนา ปริมาณและคุณภาพผลผลิต โดยพยายามจัดสรรเงินงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุน แผนงานโครงการและ การช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ให้ทันการณ์ ส่วนด้านการตลาดควรจัดเวทีเพื่อระดม ความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพสินค้า โดยเฉพาะ

เรื่องการปลอมปนวัตถุต่าง ๆ ในขั้นตอนการส่งออก ด้านการศึกษาควรมีการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับมันสำปะหลังในพื้นที่เพื่อบริการข้อมูลให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระบบต่อไป ตลอดจนควรศึกษาวิจัยสายพันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ และติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานหรือประเมินผลโครงการเพื่อพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 แนวคิดทฤษฎี

2.2.1 แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (น้ำ) เชิงพื้นที่

การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐาน โดยเน้นว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นของส่วนรวมของทุกคน การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นการผสมผสานแนวทางการดำเนินการหลายสาขาร่วมกัน รวมทั้งควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ และใช้มาตรการทางสังคมใหม่ๆ ควบคู่ไปด้วยนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

1) หลักการจัดการทรัพยากรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ประยูร วงศ์จันทร์ (2554) ได้กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นการนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทุกชนิดมาใช้โดยการช่วยเหลือของธรรมชาติ หรือใช้เทคโนโลยีในการทำให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทั้งระหว่างการใช้และภายหลังการใช้แล้วให้ฟื้นคืนสภาพเหมือน หรือใกล้เคียงเดิม เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม จึงได้มีหลักการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างมีขั้นตอนดังนี้

(1) การกำหนดชนิด หรือประเภท และขอบเขตทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อการใช้ประโยชน์อาศัยพื้นฐานของสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดเด่นเพื่อการสร้างรูปแบบการจัดการเป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิดหรือประเภทกลุ่ม ระบบย่อย ระบบทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ส่วนในการกำหนดขอบเขต และชนิดจะนำไปสู่การหาขนาด ปริมาณ ว่ามีสถานภาพลักษณะใดที่จะนำไปสู่การสร้างศักยภาพ

(2) การกำหนดกิจกรรมเพื่อการคงสภาพหรือสร้างศักยภาพความยั่งยืนของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หลักการนี้ ถือว่าการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพนั้น มีการกำหนดกิจกรรมลักษณะต่าง ๆ กล่าวคือ การนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างไรจะนำไปสู่ทำให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนั้นยั่งยืนตลอดไป นั้นหมายความว่า ต้องมีรูปแบบการจัดการเฉพาะทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และต้องเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ บางกรณีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม หรือเป็นมลพิษจำเป็นต้องฟื้นฟู รักษา ซ่อมแซม พัฒนาสงวน และแบ่งเขตการใช้ประโยชน์เพื่อให้การฟื้นตัวของธรรมชาติทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ดังนั้น กิจกรรมที่กำหนดขึ้นมานั้น ขึ้นอยู่กับสถานภาพของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ จึงต้องเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้ได้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไป

2) แนวคิดการจัดการทรัพยากรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ประยูร วงศ์จันทร์ (2554) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรทรัพยากรสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องยึดหลักการทางอนุรักษ์วิธยามาดำเนินการ เพื่อใช้จัดการระเบียบของคนในสังคมในการใช้ทรัพยากรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อประกอบการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นนิยามเดียวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม แต่ต่างกันที่การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นเหมือนทฤษฎีและการปฏิบัติ ไม่ได้มีแผนงานปฏิบัติ ส่วนการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นลักษณะการปฏิบัติได้ คือ ให้ลุ่มลึกลงไปถึงการมีแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

(2) การจัดการทรัพยากรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการ กล่าวคือ มีกลไกทรัพยากรสิ่งแวดล้อมควบคุม และมีขั้นตอนการดำเนินการอย่างมีแบบแผน หรือลักษณะเฉพาะมิใช่จะทำอะไรก็ได้ ต้องมีจุดเริ่มต้นและลงท้ายที่มีกลไกควบคุม ซึ่งยอมรับได้ในทางปฏิบัติและเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทุกประการ

(3) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนแผนงานในการดำเนินการทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งการกำหนดแผนงานนี้จะต้องครอบคลุมนโยบายมาตรการแผนงานและโครงการ หรือแผนปฏิบัติที่มีขั้นตอนและพลังขับเคลื่อนเป็นกลไกควบคุมให้แผนงานดำเนินไปได้

(4) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักและวิชาการอนุรักษ์วิทยา ซึ่งผู้ใช้ต้องตระหนักดีว่า ต้องมีทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมสำหรับมวลมนุษย์ต่อไปในปริมาณที่เพียงพอ และมีคุณภาพ

(5) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางหนึ่งของนิเวศพัฒนาปฏิบัติ หรือพัฒนาแบบยั่งยืน กล่าวคือ การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการที่เปิดโอกาสให้ใช้ทรัพยากรได้ แต่ต้องไม่ให้คุณค่าทางนิเวศวิทยาสูญเสียไป คือ การนำทรัพยากรมาใช้ต้องอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติจะช่วยธรรมชาติฟอกตัวเอง ฟันฟูตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมาใช้เอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างยั่งยืน

(7) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมีไว้เพื่อให้มนุษย์ได้ใช้สอย และพึงพิงในการดำรงชีวิต ทั้งโดยปัจจัย 4 ความสะดวกสบาย ความปลอดภัยของชีวิต ซึ่งใช้ทรัพยากรจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลใช้อย่างฉลาด หรือใช้ตามความจำเป็น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และต้องไม่ให้เกิดการสูญเปล่า เพื่อให้มีการใช้อย่างยั่งยืนตลอดไป

(8) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะบรรลุแนวทางปฏิบัติในการควบคุมของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพราะถ้าเกิดปัญหาแล้วจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนั้น มีศักยภาพในการผลิตลดลง อาจจะมีปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต โดยแนวทางการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติในการกำจัดไว้อย่างแน่นอนจนรวมไปถึงการนำของเสียนั้น ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

(9) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทั้งที่อยู่ในสภาพที่กำลังมีการใช้และสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ โดยคาดหวังว่าถ้ามีการจัดการที่ดีแล้ว จะทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมใช้ตลอดไป

(10) การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบทรัพยากร สิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศให้มีชนิด ปริมาณของแต่ละชนิด และสัดส่วนของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในระบบให้ ได้เกณฑ์มาตรฐานธรรมชาติที่ทุก ๆ สิ่งมีชีวิตในระบบสามารถอยู่ได้อย่างเป็นสุข ทำให้ระบบนั้นๆ อยู่ในภาวะ สมดุลตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อจะได้มีศักยภาพในการผลิตและป้องกันมลพิษที่เกิดขึ้น

ศศิณา ภาธา (2550) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งนั้น จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรชนิดอื่นไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งหมายถึง ต้องเข้าใจระบบทรัพยากรสิ่งแวดล้อมไม่ควรพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพราะทรัพยากรทุกอย่างต่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

2) ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อม ทางสังคมหรือทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ ได้พัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น

3) โครงการพัฒนาทุกโครงการย่อมมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจต้องใช้ทรัพยากร ผู้ดำเนินการตามโครงการจึงต้องมีความรอบรู้ และรู้จักวิธีการจัดการ อย่างชาญฉลาด เพื่อทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการ เมื่อมีการวางแผนการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจึงต้องคำนึงหลักการอนุรักษ์ควบคู่กันไป

5) การจัดการทุกครั้งจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกเพศ ทุกวัยและทุกกลุ่มบุคคลที่ ทำงานและมีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดการจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จึงควร สนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนและเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น

6) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งสำคัญในด้านการแสดงออกซึ่งความเจริญ ทางวัฒนธรรม และความมั่นคงสมบูรณ์ของประเทศ และบ่งบอกถึงนิสัยใจคอของคนในชาติ

7) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการและเหตุผลใดก็ตาม ย่อมเป็นการทำลายมรดกของมนุษยชาติไปด้วย

8) มนุษย์ไม่สามารถสร้างทรัพยากรบางชนิดขึ้นมาได้ในเวลาสั้นๆ แม้ว่ามนุษย์จะมีมันสมอง ชาญฉลาดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม บางอย่างได้ล่วงหน้าก็ตาม

9) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม นอกจากจะเพื่อความกินดีอยู่ดีของ มนุษย์แล้ว ยังมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลในชุมชนและ ประเทศชาติ

10) เมื่อค้นพบว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดภัยพิบัติ ย่อมมีการทำลายเกิดขึ้นที่นั่นด้วย ในการจัดการจึงต้องคำนึงถึงการดำเนินการที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุดและทำให้เกิดผลเสียน้อยที่สุดด้วย ซึ่งบางครั้งอาจใช้มาตรการทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง

11) ประชาชนในชาติ หรือในโลกเพิ่มขึ้นทุกขณะโดยที่ทรัพยากรได้ลดลงเรื่อย ๆ ทุกขณะเช่นกัน หากทุกคนไม่เริ่มต้นที่อนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในวันนี้ อนาคตข้างหน้าย่อมเกิดความลำบากในการที่จะทำให้เกิดหรือคงอยู่ของทรัพยากร

12) การทำงานใด ๆ โดยขาดการทำความเข้าใจและยอมรับจากคนทั่วไปแล้วมักมีปัญหาและไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควรจึงต้องทำการชี้แจงปลุกฝังให้สถาบันครอบครัว และชุมชนเกิดความรักในท้องถิ่นของตนด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างความคิด และจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่ตนอยู่ โดยชี้ให้เห็นความสำคัญ คุณค่าของการดูแลสุขภาพ การรับประโยชน์ ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และสุขอนามัยที่จะได้รับจากผลของการจัดการที่ไม่ดี จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ย่ำแย่

2.2.2 แนวคิดการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญ

การวางแผนภาคการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการผลิตสินค้าให้มีความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานของแนวคิด Zoning และห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ดังนี้

1) แนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human Resource

แนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human Resource มีสาระสำคัญ คือ การขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (zoning) ในพื้นที่หนึ่งให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยความพร้อมของปัจจัยหลัก 3 ด้านในการขับเคลื่อน ประกอบด้วย การบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากรที่เหมาะสมผลิตสินค้าได้ตรงตามความต้องการของตลาด รวมทั้งการมีบุคลากรด้านการเกษตรทั้งเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่จะทำหน้าที่บริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ นั้น มีความแตกต่างกัน โดยในบางพื้นที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนา เช่น พื้นที่ที่มีความเหมาะสมและโครงสร้างพื้นฐานเอื้ออำนวยสินค้าหลักในพื้นที่มีราคาดี มีตลาดรองรับ มีบุคลากรทั้ง Smart Farmer และ Smart Officer ที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรต่างๆ ในพื้นที่นั้น เป็นต้น แต่ในบางพื้นที่ที่อยู่ในเขตยังขาดความพร้อมในบางเรื่อง หรือมีปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขก่อน การพัฒนาในแต่ละพื้นที่จึงไม่สามารถใช้รูปแบบ วิธีการเหมือนกันได้ หน่วยงานในพื้นที่และคณะกรรมการระดับจังหวัดจะต้องกำหนดมาตรการโครงการและกิจกรรมในการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่และสินค้าโดยคำนึงถึงข้อมูลข้อเท็จจริงจากปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่ดำเนินการสำรวจ รวบรวม ตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาแล้วเป็นสำคัญ

สำหรับชนิดของข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในปัจจุบันหลักทั้ง 3 ด้าน ได้ประมวลไว้เป็นตัวอย่าง ซึ่งหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและจังหวัดจำเป็นต้องทราบเพื่อนำมาพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาหรือตัดสินใจในการแนะนำและส่งเสริมแก่เกษตรกรอย่างเหมาะสม (ภาพที่ 2.1)

Zoning	Area	Commodity	Human resource
	<ul style="list-style-type: none"> พื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม พื้นที่ชลประทาน การคมนาคมและโลจิสติกส์ ที่ตั้งของโรงงานแปรรูป/ตลาด ปัญหาภัยพิบัติด้านการเกษตร ความเหมาะสมในการเขตกรรม ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> อุปสงค์และอุปทาน ราคา ต้นทุน/ผลตอบแทน ความต้องการของ แหล่งแปรรูป/ตลาด ระยะเวลาการออกผลผลิต/ปฏิทินการเพาะปลูก พื้นที่ปลูก&ผลผลิตต่อไร่ ฤดูกาลและดินฟ้าอากาศ เทคโนโลยีในการผลิต โลจิสติกส์และระบบห่วงโซ่อุปทานภาคการเกษตร ภาวะเศรษฐกิจ จำนวนประชากร&รสนิยม ปริมาณและราคาสินค้าชนิดอื่นๆที่ทดแทนกันได้ แนวโน้มปริมาณความต้องการสินค้าในตลาดต่างประเทศ ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนเกษตรกร กลุ่มเป้าหมาย (Developing/Existing) ความพร้อม/ศักยภาพ/ความสนใจ ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการประกอบอาชีพ Smart Officer/Smart Officer ต้นแบบ เครื่องมือ&อุปกรณ์ทั่วไปสำหรับ Smart Officer ระบบและอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับ Smart Office การทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายของ Smart Office ฯลฯ

ภาพที่ 2.1 ข้อมูลและปัจจัยที่ควรพิจารณาในกรอบแนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human Resource

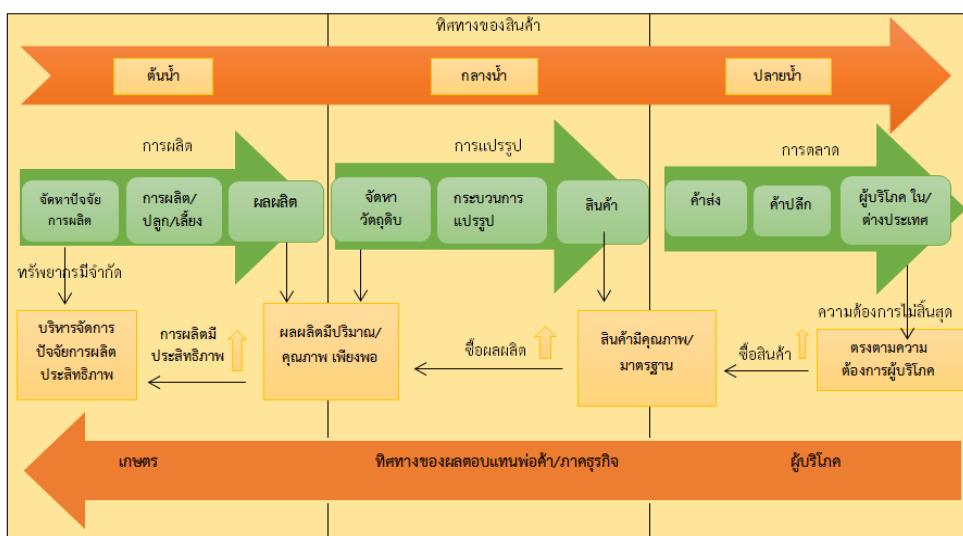
การให้ได้มาของข้อมูลที่สำคัญดังกล่าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ขอความร่วมมือให้หน่วยงานทั้งในและนอกสังกัดกระทรวง โดยเฉพาะหน่วยงานในระดับจังหวัดดำเนินการสำรวจ รวบรวม ตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากในพื้นที่มาเป็นระยะ ซึ่งการบริหารจัดการข้อมูลดังกล่าวมีความสำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบาย Zoning เป็นอย่างมาก ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยในการพิจารณากำหนดมาตรการ โครงการ กิจกรรม เพื่อพัฒนาการเกษตรให้ตรงตามศักยภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาตามกรอบแนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human Resource ซึ่งต้องมีการบูรณาการนโยบายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการพิจารณาความเชื่อมโยงของกรณีที่เกิดจากข้อมูล/ข้อเท็จจริงพื้นที่ และข้อมูลจากส่วนกลาง ทั้งด้านพื้นที่และทรัพยากร (Area & Resource) ด้านสินค้า (Commodity) และด้านทรัพยากรบุคคลากร (Human Resource: Smart Farmer & Smart officer) โดยจับคู่กรณีต่าง ๆ แล้วกำหนด โครงการ/กิจกรรม แนวทางการตอบสนองต่อกรณี รวมทั้งช่วงเวลาในการดำเนินการที่เหมาะสม ดังตัวอย่างการขับเคลื่อนนโยบายตามกรอบแนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human Resource (ภาพที่ 2.1) กล่าวคือ การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยปัจจัยหลักทั้ง 3 ด้านทั้งด้านพื้นที่และทรัพยากร (Area & Resource) ด้านสินค้า (Commodity) และด้านคน (Human Resource: Smart Farmer & Smart officer) ร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ โดยดำเนินการขับเคลื่อนบูรณาการนโยบายต่าง ๆ ประกอบด้วย โครงการ One ID Card for Smart Farmer เพื่อตรวจสอบสิทธิของเกษตรกรและบริการ e-services ด้านต่างๆ ของกระทรวง การสำรวจ คัดกรองเกษตรกรและแบ่งเกษตรกรออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย Smart Farmer ต้นแบบ Existing Smart Farmer และ Developing

Smart Farmer ว่าในพื้นที่ มีแต่ละกลุ่มเท่าไร และนโยบาย Zoning เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพิจารณาความเหมาะสมของการผลิตสินค้าเกษตรชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งนโยบาย Commodity เพื่อเป็นข้อพิจารณาในการกำหนดปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่เช่นกัน หลังจากนั้น นำข้อมูลทั้งหมดนำเสนอในรูปแบบแผนที่และเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ไปดำเนินการ

สำหรับตัวอย่างที่ได้นำเสนอ คือ พื้นที่ ต.บ้านพรึก อ.บ้านนา จ.นครนายก จากข้อมูลพื้นที่เขตความเหมาะสมในการปลูกข้าว พบว่า ตำบลนี้อยู่ในเขตชั้นความเหมาะสมปานกลางและเหมาะสมน้อย เมื่อนำข้อมูลเกษตรกรแต่ละรายลงแผนที่ก็ทราบได้ว่าเกษตรกรแต่ละรายลงแผนที่ก็ทราบได้ว่าเกษตรกรที่ยังเป็น Developing Smart Farmer เนื่องจากสาเหตุใด เช่น ปลูกพืชในพื้นที่ไม่เหมาะสม มีกระบวนการผลิตที่ไม่ดี ทำให้สามารถกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรรายนั้น ๆ ได้ตรงตามความต้องการ รวมทั้งการดำเนินงานและการติดต่อประสานงานของ Smart Officer ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในพื้นที่และองค์ความรู้ทางด้านการเกษตรสาขาต่าง ๆ ของกรมเป็นผู้ให้คำแนะนำ และประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษากับเกษตรกรในพื้นที่ รวมทั้งการเรียนรู้และถ่ายทอดบทเรียนซึ่งกันและกันระหว่าง Smart farmer ต้นแบบกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเกษตรกรพื้นที่ และสินค้าได้อย่างเหมาะสม และสามารถบริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การตลาดเป็นตัวชี้้นำในการส่งเสริมการผลิต ซึ่งตั้งเป้าหมายว่าผลิตออกมาแล้วต้องขายได้ในราคาที่เหมาะสม

2) แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (value chain) การผลิตสินค้าเกษตร

ห่วงโซ่คุณค่า (value chain) การผลิตสินค้าเกษตร เป็นอีกหลักการหนึ่งที่ผู้ร่วมดำเนินการจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรในพื้นที่ควรทำความเข้าใจให้ตรงกัน เนื่องจากภายใต้ห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตรมีกระบวนการและขั้นตอนรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นจำนวนมาก และการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลต่อทรัพยากรให้มากที่สุด ต้องมีการดำเนินการอย่างสอดคล้องกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (value chain) การผลิตสินค้าเกษตร

จากภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) การผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมอาหารและพลังงาน โดยทั่วไปทิศทางของสินค้าเกษตรจะเคลื่อนจากต้นน้ำสู่ปลายน้ำ โดยต้นน้ำจะเป็นด้านการผลิตจากการจัดหาปัจจัยการผลิตเพื่อทำการผลิต การปลูกเลี้ยงจนได้ผลผลิตออกมาส่งต่อไปที่กลางน้ำเป็นส่วนของการแปรรูปซึ่งต้องจัดหาวัตถุดิบตามความต้องการป้อนสู่กระบวนการแปรรูปให้เป็นสินค้าแต่ละชนิดเพื่อเข้าสู่กลไก ปลายน้ำ ซึ่งเป็นกระบวนการด้านการตลาดสู่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

สำหรับทิศทางของผลตอบแทนจะเป็นในทิศทางตรงข้าม กล่าวคือ ผู้บริโภคจะเป็นต้นทางของผลตอบแทนให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตรชนิดนั้นๆ โดยจ่ายผลตอบแทนให้กับพ่อค้า/นักธุรกิจที่เป็นผู้นำเสนอสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยพ่อค้า/นักธุรกิจจะเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพ/มาตรฐานจากแหล่งแปรรูปซึ่งอยู่กลางน้ำ ตามปริมาณที่ผู้บริโภคต้องการ ซึ่งเป็นไปตามกลไกตลาด ซึ่งหากมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นแหล่งแปรรูปก็จะซื้อผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปมากขึ้น ให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการให้ห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิดให้มีประสิทธิภาพ คือ การสร้างสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของสินค้าเกษตรแต่ละชนิดในตลาดตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ในสภาพปัจจุบันประเทศไทยยังประสบปัญหาการผลิตที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ในสินค้าเกษตรหลายๆ ชนิด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สร้างความสูญเสียโอกาสในการพัฒนาต่างๆ ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมตามมา ในหลายกรณี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการขับเคลื่อนการผลิตสินค้าเกษตรส่วนต้นน้ำ เป็นหลักและสนับสนุนการขับเคลื่อนส่วนกลางน้ำและปลายน้ำให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ต้องทำความเข้าใจโจทย์สำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการทั้งในส่วนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

2.2.3 แนวคิดการบริหารจัดการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ (Stakeholder)

แนวคิดการมีส่วนร่วมอธิบายตามหลักจริยธรรมสากลแบบเดิมว่าไม่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์และความมีประสิทธิภาพในการบริหารของกิจการ จึงทำให้สังคมมีการเรียกร้องความรับผิดชอบในการดำเนินธุรกิจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (ศรติ ภูมิโพธิ, 2556) แนวคิดเรื่องจริยธรรมการบริหารจึงปรากฏเป็นรูปธรรมและมีลักษณะเฉพาะการบริหารมากขึ้น จนได้รับการยอมรับว่า จริยธรรมการบริหาร เป็นการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การบริหารเพื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” Strategic Management: A Stakeholder Approach ของ Freeman (Freeman, 1984) ซึ่งเปิดเผยข้อมูลผลกระทบด้านบวกและด้านลบของกิจการต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจึงน่าจะมีความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับกิจการ

2.2.4 หลักการบริหารจัดการสาธารณภัย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2547) กำหนดการบริหารจัดการสาธารณภัย ดังนี้

1) กระบวนการดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมี 3 ขั้นตอน คือ การดำเนินการก่อนเกิดภัยเป็นการป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและพร้อมเผชิญเหตุการณ์ การดำเนินการขณะเกิดภัยเป็น

การเข้าไปประจักษ์ในภาวะฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างทันเวลาที่ และการดำเนินการหลังเกิดภัยเป็นการเข้าไปฟื้นฟูบูรณะพื้นที่และแก้ปัญหาเยียวยาผู้ประสบภัยทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป

2) การเตือนภัยล่วงหน้าเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์จริงในพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมหากมีภัยพิบัติเกิดขึ้น เช่น ลดความเสียหายกับผลที่จะตามมาและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยให้กับประชาชนด้วย

3) การสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในการแก้ปัญหาภัยพิบัตินี้ อาจเกิดขึ้นมาให้อยู่ในสภาวะการณ์ที่ควบคุมได้ไม่เกิดการเสียหายรุนแรง

2.2.5 กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาอุทกภัยอย่างเป็นระบบ

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2547) กำหนดกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหามหาภัยอย่างเป็นระบบดังนี้

1) **การอำนวยการ (Directing)** จัดทำคำสั่งและมอบหมายงาน ประสานงานกับส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยที่ทำการปกครองจังหวัด สำนักงานจังหวัด สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานโยธาและผังเมืองจังหวัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) การไฟฟ้าการประปา และทีมงานด้านประชาสัมพันธ์ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประสานการปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะทำงานระดับจังหวัด

2) **การเตรียมความพร้อมและการรองรับสถานการณ์ (Preparation)** ดำเนินการจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรับรองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลเครื่องจักรกลวัสดุอุปกรณ์ของหน่วยงานที่มีอยู่ข้อมูลปริมาณน้ำอุทกวิทยา พื้นที่เสี่ยงภัยต่อการเกิดดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก และพื้นที่น้ำท่วมขัง หมู่บ้านและตำบลที่ได้รับผลกระทบพร้อมทั้งข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบมาเป็นฐานข้อมูล เพื่อเตรียมความพร้อมและวางแผนเมื่อเกิดเหตุการณ์ก็จะใช้เป็นแนวทางในการประสานงานทุกภาคส่วน เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ต่อไป

3) **การดำเนินการช่วยเหลือ (Response)** ในขณะเกิดเหตุน้ำท่วมซึ่งเป็นช่วงที่โกลาหลมาก จำเป็นต้องมีการดำเนินการหลายรูปแบบ อาทิ การจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเบื้องต้นและดำเนินการช่วยเหลือในระยะกลางและระยะยาวต่อไป การให้ความช่วยเหลือ ประกอบด้วย การจัดตั้งศูนย์ Call Center การจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่เกิดเหตุโดยการสนธิกำลังจากทุกภาคส่วน ทั้งส่วนราชการ ทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน เพื่อจัดเตรียมข้อมูล เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งระบบสื่อสาร ระบบข้อมูลข่าวสาร เรือท้องแบน ระบบไฟฟ้า แพยางห้องน้ำ ห้องสุขา เพื่อบริการแก่ผู้ประสบภัย

4) **การฟื้นฟูเยียวยา (Recovery)** เมื่อพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ต้องเร่งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการฟื้นฟูเยียวยาในทุกด้าน โครงสร้างพื้นฐานที่เสียหาย ได้แก่ เส้นทางคมนาคมการขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา โรงเรียน ใหญ่กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็ว การประสานหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับส่วนกลางและในระดับพื้นที่ เพื่อดำเนินการบูรณาการซ่อมแซมต่อไป รวมถึงการดูแลสภาพจิตใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย อาคาร บ้านเรือนที่เสียหายสถานศึกษาที่ได้รับผลกระทบ

5) การป้องกันอย่างยั่งยืน (Prevention) สำหรับแนวคิดเชิงระบบในการป้องกันปัญหาอุทกภัยอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก การป้องกัน คือ การบริหารจัดการน้ำครบวงจร (Flood Management) อันประกอบด้วย การรวบรวมและการกักเก็บน้ำที่จำเป็นในแก้มลิง ใช้ระบบเชื่อมโยงการไหลของน้ำในระบบแก้มลิงเข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการน้ำและใช้ประโยชน์จากน้ำ เมื่อขาดแคลนแนวคิดการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ส่วนจะดำเนินการในแหล่งน้ำแห่งใดขึ้นอยู่กับการศึกษาที่เป็นไปได้และการตัดสินใจของผู้มีอำนาจเพื่อการดำเนินการก่อสร้างต่อไป นอกจากนี้การปรับปรุงระบบขนส่งน้ำ เช่น คูคลองต่าง ๆ เพื่อให้การเดินทางของน้ำเกิดความคล่องตัว การใช้ระบบ Water Way เป็นทางด่วนพิเศษระบายน้ำจากเหนือลงใต้สู่อ่าวไทย และขณะเดียวกันต้องวางแผนการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำด้วย เช่น ผันน้ำจากแม่น้ำยมลงสู่แม่น้ำน่าน เป็นต้น

6) การติดตามประเมินผล (Evaluation) การติดตามและจัดทำรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พิจารณาด้านความพึงพอใจของประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนผลลัพธ์และผลกระทบในมิติเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการศึกษาในเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้เรื่องการพัฒนาพื้นที่และการบริหารจัดการน้ำ อยู่อย่างเป็นระบบก็จะเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืนต่อไป

บทที่ 3 ข้อมูลสภาพทั่วไป

3.1 ข้อมูลทั่วไป

3.1.1 ข้อมูลด้านกายภาพ

1) **ขนาดและที่ตั้ง** อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูด 16 องศา 9 ลิปดา 42 พิลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 100 องศา 35 ลิปดา 48 พิลิปดา ตะวันออก มีเนื้อที่ 378.287 ตารางกิโลเมตร (236,429.375 ไร่)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร และอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอวังโป่ง และอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอดงเจริญ และอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

แบ่งการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 56 หมู่บ้าน ได้แก่

ตำบลทับคล้อ มี 11 หมู่บ้าน ทางทิศตะวันตกของอำเภอ มีพื้นที่ 83.58 ตร.กม. หรือ 52,237.5 ไร่
ตำบลเขาทราย มี 14 หมู่บ้าน ทางทิศตะวันออกของอำเภอ มีพื้นที่ 104,069 ตร.กม. หรือ 65,043 ไร่
ตำบลเขาเจ็ดยักษ์ มี 12 หมู่บ้าน ทางทิศเหนือของอำเภอ มีพื้นที่ 93.184 ตร.กม. หรือ 58,240 ไร่
ตำบลท้ายทุ่ง มี 19 หมู่บ้าน ทางทิศใต้ของอำเภอ มีพื้นที่ 90.96 ตร.กม. หรือ 56,971.375 ไร่

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร

ภาพที่ 3.1 แผนที่อำเภอทับคล้อ

2) ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดพิจิตรมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะ เอื้ออำนวยต่อการเกษตร ทิศตะวันออกเป็นที่ลาดเชิงเขา ทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำกว่ากำแพงเพชร 20 เมตร มีแม่น้ำ 3 สาย ที่ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ คือ แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน และแม่น้ำพิจิตร สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ดินดีมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูงสุด เนื่องจากตะกอนที่น้ำพัดมาทับถมเหมาะแก่การทำนา และปลูกพืชหมุนเวียน พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกบุกเบิกเพื่อใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จึงมีพื้นที่ป่าเหลือน้อยมาก ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำในช่วงที่น้ำเหนือไหลหลาก สามารถแบ่งเป็น 3 พื้นที่ ดังนี้

พื้นที่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำน่านเป็นที่ราบแบบลูกฟูก มีความลาดเทจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก โดยบริเวณที่ติดแม่น้ำน่านมีพื้นที่ค่อนข้างต่ำ ส่วนพื้นที่ที่อยู่ห่างจากแม่น้ำน่านออกไปทางทิศตะวันออก มีลักษณะค่อนข้างสูงมีลำคลองธรรมชาติที่เกิดจากเทือกเขาเพชรบูรณ์หลายสายและไหลลงสู่แม่น้ำน่านในที่สุด ได้แก่ บางส่วนของเมือง สากเหล็ก ทรายพูน ทับคล้อ ตะพานหิน บางมูลนาก และดงเจริญ

พื้นที่ราบลุ่มระหว่างแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม มีลักษณะเป็นลูกฟูก ลาดเทจากทิศเหนือ ในเขตเมืองและสามง่าม ลาดต่ำลงไปทางทิศใต้ในเขตโพธิ์ประทับช้าง ตะพานหิน โพทะเล และบางมูลนาก และมีแม่น้ำพิจิตร (แม่น้ำน่านเดิม) ไหลผ่านระหว่างแม่น้ำทั้งสอง

พื้นที่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำยม มีลักษณะลาดเทจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ที่ติดแม่น้ำยมเป็นพื้นที่ลุ่มต่ามน้ำท่วมถึง ฤดูน้ำหลากน้ำจากแม่น้ำยมเอ่อล้นตลิ่งท่วมพื้นที่ลุ่มต่ำอยู่เสมอ พื้นที่ส่วนนี้ประกอบด้วยพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสามง่าม โพธิ์ประทับช้าง บึงนาราง และโพทะเล

สำหรับพื้นที่อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก บริเวณทิศใต้และตะวันตกเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำคลองขนาดเล็กไหลผ่าน บริเวณทิศเหนือและทิศตะวันออกมีป่าไม้เบญจพรรณและป่าโปร่ง บริเวณพื้นที่เป็นภูเขาสูงติดกัน บางแห่งเป็นภูเขาโดด เช่น เขาปอ เขานกยูง เขาเจ็ดลูก แต่ในปัจจุบันป่าไม้ลดน้อยลงไปมากเนื่องจากการขยายตัวของชุมชน

ด้วยเหตุที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม จึงเหมาะกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประชาชนได้รวมกลุ่มนักพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีคุณภาพในเชิงธุรกิจ มีการพัฒนาตนเองตามแนวพระราชดำริ จนทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น อำเภอทับคล้อไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน

3) สภาพภูมิอากาศ ภูมิอากาศมีลักษณะเป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน โดยทั่วไปอากาศค่อนข้างร้อนและร้อนจัดในฤดูแล้ง มีฝนตกปานกลาง สลับกับฤดูแล้ง อากาศเย็นสบายในฤดูหนาวที่ได้รับจากอิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน

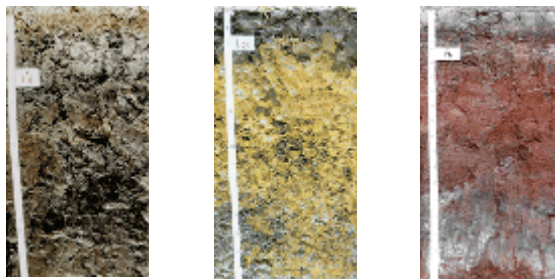
3.1.2 ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) ลักษณะดินในพื้นที่ศึกษา ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ ประกอบด้วย ลักษณะชุดดิน ดังนี้ ตารางที่ 3.1 ลักษณะดินในพื้นที่ศึกษา ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ

กลุ่มชุดดิน	ไร่	ร้อยละ
กลุ่มชุดดินที่ 5	41,179.52	41.08
กลุ่มชุดดินที่ 7	26,956.60	26.89
กลุ่มชุดดินที่ 6	7,732.32	7.71
กลุ่มชุดดินที่ 33	6,118.87	6.10
กลุ่มชุดดินที่ 25	5,541.33	5.53
กลุ่มชุดดินที่ 49	4,061.37	4.05
กลุ่มชุดดินที่ 16	550.67	0.55
กลุ่มชุดดินที่ 15	22.07	0.02
กลุ่มชุดดินที่ 36	3.10	0.00
กลุ่มชุดดินที่ 47	0.58	0.00
พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน	6.84	0.01
พื้นที่ชุ่มชื้น	5,820.39	5.81
แหล่งน้ำ	2,238.62	2.23
รวม	100,232.28	100.00

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ddd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

กลุ่มชุดดินที่ 5

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ddd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.2 กลุ่มชุดดินที่ 5

ชุดดินหางดง (Hd) ชุดดินละงู (Lgu) ชุดดินพาน (Ph) หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

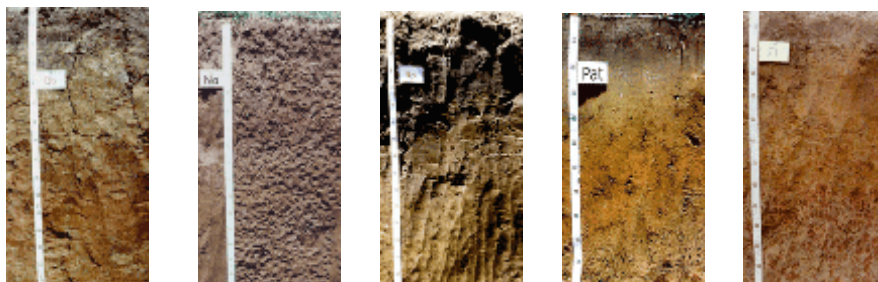
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินเหนียวสีมากที่เกิดจากตะกอนลำน้ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกลางหรือเป็นด่าง พบในบริเวณที่ราบตะกอนน้ำพา มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน การระบายน้ำเลว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง

การใช้ประโยชน์ ใช้ทำนา ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำใช้ปลูกพืชไร่ พืชผัก และยาสูบในช่วงฤดูแล้ง ข้าวที่ปลูกโดยมากให้ผลผลิตค่อนข้างสูง

ปัญหา บางพื้นที่ขาดแคลนน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และน้ำท่วมขังในฤดูฝน ทำให้ความเสียหายกับพืชที่ไม่ชอบน้ำ

ความเหมาะสมด้านการเกษตร กลุ่มดินนี้เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอันตรายจากน้ำแช่ขัง

กลุ่มชุดดินที่ 7

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ldd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.3 กลุ่มชุดดินที่ 7

ชุดดินเดิมบาง (Db) ชุดดินน่าน (Na) ชุดดินนครปฐม (Np) ชุดดินผักกาด (Pat) ชุดดินสุโขทัย (Skt) ชุดดินท่าตูม (Tt) ชุดดินอุตรดิตถ์ (Utt) ชุดดินระโนด (Ran)

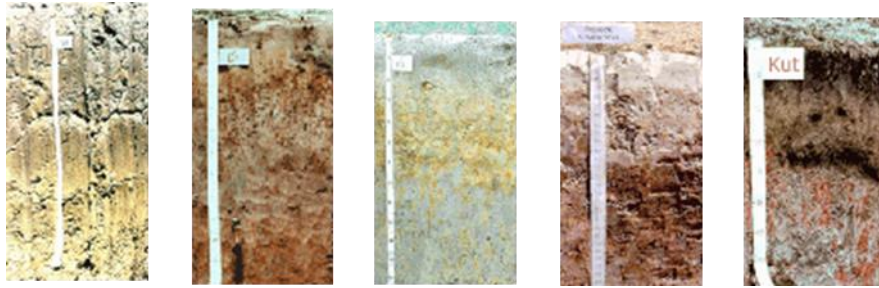
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินเหนียวสีมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกิริยาดินเป็นกลางถึงเป็นด่าง พบในบริเวณที่ราบตะกอนน้ำพา มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน การระบายน้ำค่อนข้างเลว ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง

การใช้ประโยชน์ ใช้ทำนา ถ้าหากมีการชลประทานและการจัดการที่ดี สามารถทำนาได้ 2 ครั้ง ให้ผลผลิตค่อนข้างสูง ในช่วงฤดูแล้ง บริเวณที่มีแหล่งน้ำ ใช้ปลูกพืชล้มลุก พืชไร่ พืชผัก หรือยาสูบ

ปัญหา โครงสร้างแน่นทึบ ดินแห้งแข็ง ทำให้ไถพรวนยาก ขาดแคลนน้ำ และน้ำท่วมขังในฤดูฝน ทำให้ความเสียหายกับพืชที่ไม่ชอบน้ำ

ความเหมาะสมด้านการเกษตร กลุ่มดินนี้เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอันตรายจากน้ำแช่ขัง

กลุ่มชุดดินที่ 6

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ddd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.4 กลุ่มชุดดินที่ 6

ชุดดินบางนารา (Ba) ชุดดินเชียงราย (Cr) ชุดดินสุโขทัย (Gk) ชุดดินแก่ง (Kl) ชุดดินคลองชุด (Kut) ชุดดินมโนรมย์ (Mn) ชุดดินนครพนม (Nn) ชุดดินปากท่อ (Pth) ชุดดินพะวง (Paw) ชุดดินพัทลุง (Ptl) ชุดดินสตูล (Stu) ชุดดินท่าศาลา (Tsl) ชุดดินวังตง (Wat) หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

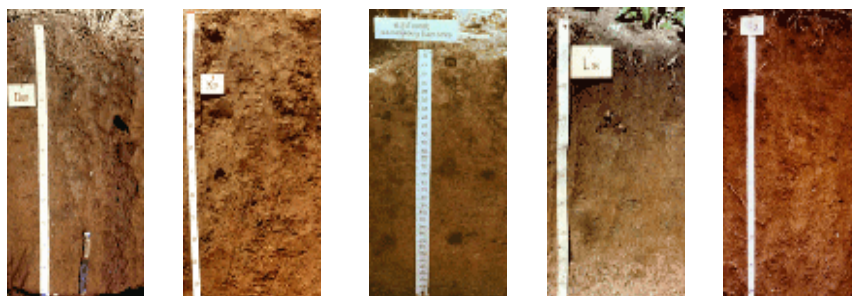
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินเหนียวสีมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด การระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

การใช้ประโยชน์ ใช้ทำนา ในช่วงฤดูแล้ง บริเวณที่มีแหล่งน้ำใช้ปลูกพืชไร่ พืชผัก หรือยาสูบ

ปัญหา ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ บางพื้นที่ดินเป็นกรดจัดมาก ขาดแคลนน้ำ และน้ำท่วมขังในฤดูฝน ทำความเสียหายกับพืชที่ไม่ชอบน้ำ

ความเหมาะสมด้านการเกษตร กลุ่มดินนี้เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว แต่มีข้อจำกัดเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดิน ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอันตรายจากน้ำแข็ง

กลุ่มชุดดินที่ 33

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ddd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.5 กลุ่มชุดดินที่ 33

ชุดดินดงยางเอน (Don) ชุดดินกำแพงเพชร (Kp) ชุดดินกำแพงแสน (Ks) ชุดดินลำสนธิ (Ls) ชุดดินน้ำดุก (Nd) ชุดดินธาตุพนม (Tp) ชุดดินตะพานหิน (Tph) หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

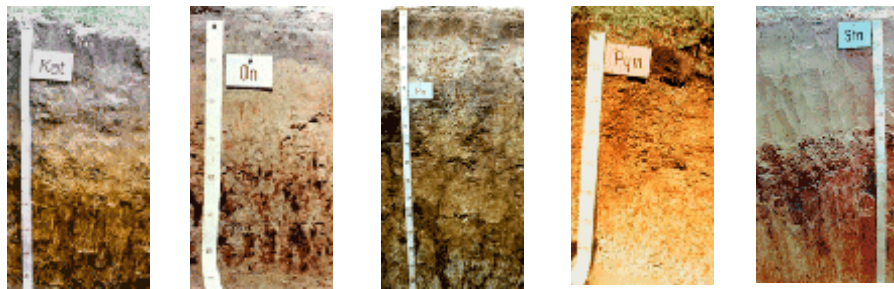
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินร่วนละเอียดถึงลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้าหรือวัตถุต้นกำเนิดดินเนื้อหยาบ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมาก การระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

การใช้ประโยชน์ ใช้ปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่นมันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย ปอ งา และถั่ว บางแห่งใช้ปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น

ปัญหา ดินปนทราย เนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายและดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในบริเวณที่มีความลาดชันสูง จะมีปัญหาเกี่ยวกับชะล้างพังทลายของหน้าดิน

ความเหมาะสมด้านการเกษตร ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องการระบายน้ำของดิน กลุ่มดินนี้เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ฝรั่ง พาราปาล์ม น้ำมัน และลำไย

กลุ่มชุดดินที่ 25

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ldd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.6 กลุ่มชุดดินที่ 25

ชุดดินกันตัง (Kat) ชุดดินอัน (On) ชุดดินเพ็ญ (Pn) ชุดดินพะยอมงาม (Pym) ชุดดินสะท้อน (Stn) ชุดดินทุ่งค่าย (Tuk) ชุดดินย่านตาขาว (Yk) หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

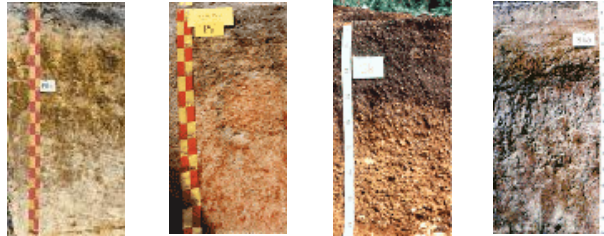
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินเหนียวจัดสีแดงถึงลึกมากที่เกิดจากหินภูเขาไฟ มีปฏิกริยาดินเป็นกรดจัด การระบายน้ำดี เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวที่ค่อนข้างร่วนซุยและมีโครงสร้างดี สีดินเป็นสีน้ำตาลปนแดงหรือสีแดง ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง

การใช้ประโยชน์ ใช้ประโยชน์ในการทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพารา และพริกไทย บางแห่งยังคงสภาพป่าธรรมชาติ

ปัญหา ดินมีความสามารถในการซาดซึมน้ำเร็ว จึงมักจะขาดแคลนน้ำได้ง่าย ถ้าหากฝนทิ้งช่วงและเกิดการชะล้างพังทลายสูญเสียหน้าดินในพื้นที่ที่มีความลาดชัน

ความเหมาะสมด้านการเกษตร พื้นที่นี้เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว แต่มีข้อจำกัดเรื่องเนื้อดิน และความอุดมสมบูรณ์ของดิน ดินกลุ่มดินนี้ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอันตรายจากน้ำแข็ง

กลุ่มชุดดินที่ 49

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ldd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.7 กลุ่มชุดดินที่ 49

ชุดดินบรปือ (Bb) ชุดดินโพนพิสัย (Pp) ชุดดินสกล (SK) ชุดดินสระแก้ว (Ska)หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

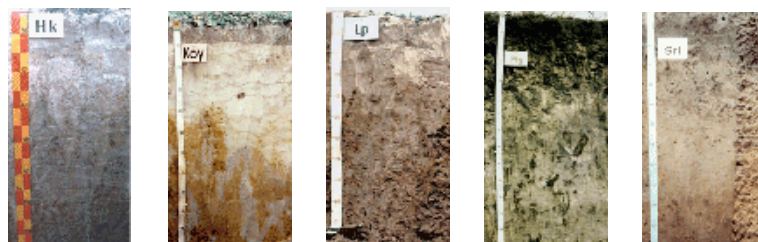
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินต้นถึงลูกรังหรือชั้นเชื่อมแข็งของเหล็กทับอยู่บนชั้นดินเหนียว ปฏิกริยาดินเป็นกรดถึงเป็นกลาง การระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

การใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ใช้ปลูกพืชไร่ พืชไร่ธรรมชาติ ที่รกร้างว่างเปล่าป่าเต็งรังหรือใช้ปลูกไม้โตเร็ว

ปัญหา เป็นดินต้นถึงชั้นก้อนกรวดหรือลูกรังที่ทับอยู่บนชั้นดินเหนียว และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ บางแห่งมีก้อนศิลาแลงไหลกระจายอยู่ทั่วไป เป็นอุปสรรคต่อการเกษตรกรรม บริเวณที่มีความลาดชันสูง เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินอย่างรุนแรง

ความเหมาะสมด้านการเกษตร ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องการระบายน้ำของดิน ดินกลุ่มนี้เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อยโรงงาน แต่มีข้อจำกัดเรื่องความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังสามารถปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย แต่มีข้อจำกัดเรื่องเนื้อดิน ความลึกที่พบก้อนกรวด 35-60 เปอร์เซ็นต์ โดยปริมาตร และความอุดมสมบูรณ์

กลุ่มชุดดินที่ 16

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ldd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.8 กลุ่มชุดดินที่ 16

ชุดดินหินกอง (Hk) ชุดดินเกาะใหญ่ (Koy) ชุดดินลำปาง (Lp) ชุดดินพานทอง (Ptg) ชุดดินศรีเทพ (Sri) ชุดดินตากใบ (Ta) หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

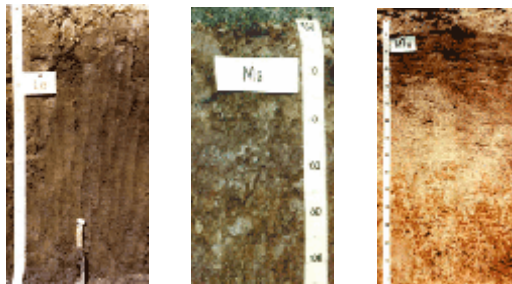
ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินทรายแป้งสีมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมาก พบบริเวณที่ราบตะกอนลำนํ้าพา มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน การระบายน้ำเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

การใช้ประโยชน์ บริเวณดังกล่าวใช้ทำนา ในฤดูแล้งบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ใช้ปลูกยาสูบ พืชผักต่างๆ หรือพืชไร่บางชนิด ถ้าเป็นพื้นที่ชลประทาน สามารถใช้ทำนาได้ 2 ครั้งในรอบปี

ปัญหา หน้าดินแน่นทึบ ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ บางพื้นที่ดินเป็นกรดจัดมาก ขาดแคลนน้ำ และน้ำท่วมขังในฤดูฝน ให้ความเสียหายกับพืชที่ไม่ชอบน้ำ

ความเหมาะสมด้านการเกษตร กลุ่มดินนี้เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว แต่มีข้อจำกัดเรื่องเนื้อดิน และความอุดมสมบูรณ์ของดิน ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ฝรั่ง พาราปาล์มน้ำมัน และลำไย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอันตรายจากน้ำแช่ขัง

กลุ่มชุดดินที่15

ที่มา : ข้อมูลจาก <http://gisinfo.ldd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 3.9 กลุ่มชุดดินที่15

ชุดดินหล่มสัก (La) ชุดดินแม่สาย (Ms) ชุดดินแม่ทะ (Mta) หรือดินคล้ายอื่นๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้

ลักษณะและสมบัติของดิน กลุ่มดินทรายแป้งสีมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกริยาดินเป็นกลางหรือเป็นด่าง พบบริเวณที่ราบตะกอนลำนํ้าพา มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน การระบายน้ำเร็วถึงค่อนข้างเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง

การใช้ประโยชน์ ใช้ทำนา ในฤดูแล้งบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ใช้ปลูกยาสูบ พืชผักต่างๆ หรือพืชไร่บางชนิด ถ้ามีการชลประทาน ใช้ทำนาได้ 2 ครั้งในรอบปี

ปัญหา หน้าดินแน่นทึบ ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ บางพื้นที่ขาดแคลนน้ำ และน้ำท่วมขังในฤดูฝน ให้ความเสียหายกับพืชที่ไม่ชอบน้ำ

ความเหมาะสมด้านการเกษตร พื้นที่นี้เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว แต่มีข้อจำกัดเรื่องเนื้อดิน กลุ่มดินนี้ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกอ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอันตรายจากน้ำแช่ขัง

2) แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดพิจิตรมีแม่น้ำสายหลัก 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำน่าน แม่น้ำน่านช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดพิจิตร มีคลองใหญ่รับน้ำไหลลงสู่แม่น้ำน่าน 7 คลอง มีความยาว 97 กิโลเมตร ไหลจากจังหวัดพิษณุโลก ผ่านจังหวัดพิจิตร ที่อำเภอเมืองพิจิตร ตะพานหิน บางมูลนาก ไปจังหวัดนครสวรรค์ ปริมาณน้ำไหลสูงสุด 1,040 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที พื้นที่ในลุ่มน้ำ 2,602 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,626,250 ไร่ แม่น้ำยม ไหลจากจังหวัดพิษณุโลกผ่านจังหวัดพิจิตรที่อำเภอสามง่าม โปธิ์ประทับช้าง โททะเล ไปจังหวัดนครสวรรค์ มีคลองใหญ่รับน้ำไหลลงสู่แม่น้ำยม 7 คลอง แม่น้ำยมช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดพิจิตร มีความยาว 124 กิโลเมตร มีปริมาณน้ำไหลสูงสุด 900 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที พื้นที่ในลุ่มน้ำ 2,046 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,276,750 ไร่ แม่น้ำพิจิตร เดิมเป็นแม่น้ำน่าน เมื่อมีการขุดลอกคลองแยกสายทำให้ต้นเขิน โดยอยู่กึ่งกลางระหว่างแม่น้ำน่านกับแม่น้ำยม มีความยาว 127 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภอเมืองพิจิตร โปธิ์ประทับช้าง ตะพานหิน แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำยมที่บ้านบางคลาน อำเภอโพทะเล แม่น้ำสายนี้ต้นเขินมากและมีฝายกั้นน้ำเป็นช่วง ๆ เพื่อใช้ในสวนผลไม้

3.1.3 ด้านสังคม ภายในเขตเทศบาลตำบลทับคล้อมีวัดในพระพุทธศาสนา 2 แห่ง มีสถานศึกษา 2 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง มีศูนย์บริการสาธารณสุข 1 แห่ง คลินิกแพทย์เอกชน 5 แห่ง ด้านความปลอดภัยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น อำเภอ สถานีตำรวจภูธร รัฐวิสาหกิจ มูลนิธิ สงเคราะห์ผู้ประสบภัย ภายในเขตตำบลท้ายทุ่ง มีสถานศึกษา 11 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง วัดและสำนักสงฆ์ 15 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน 3 แห่ง

3.1.4 ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน เกษตรกรที่อยู่ในเขตพื้นที่ศึกษา ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบกลุ่มผู้ใช้น้ำที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานในสังกัดกรมชลประทานจังหวัด เกษตรกรจังหวัดพิจิตร มีอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน 60 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 55 รองลงมาเป็น ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 15 ร้อยละ 8 และร้อยละ 5 ตามลำดับ ส่วนใหญ่แรงงานภาคเกษตรเป็นเพศหญิง ร้อยละ 54 เพศชายร้อยละ 46 เป็นวัยแรงงานช่วงอายุ 50-64 ปี ร้อยละ 43 ส่วนใหญ่ประชากรภาคเกษตรเป็นเกษตรกรเต็มเวลา ในฟาร์มของตนเอง ร้อยละ 56 เกษตรกรเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 29 และเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มแปรรูป ร้อยละ 63 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.38 คนต่อครัวเรือน เป็นแรงงานเฉลี่ย 2.16 คนต่อครัวเรือน มีเนื้อที่ในการเกษตรเฉลี่ย 35.46 ไร่ต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรร้อยละ 68 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้านพืชจำแนกเป็นทำนาข้าวนาปี ร้อยละ 66 ข้าวนาปรังร้อยละ 22 ซึ่งเป็นสินค้าสร้างรายได้หลัก อีกร้อยละ 12 เป็นพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ไม้ผลไม้อื่นๆ และกลุ่มพืชอาหารอื่นๆ พืชผัก พืชสมุนไพร ฯลฯ บางส่วนเลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างรายได้เสริม ได้แก่ สุกร โคเนื้อ แพะ ไก่พื้นเมือง เป็ดไล่ทุ่ง ด้านประมงส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยง นอกจากนั้นเป็นการรับจ้างทั่วไป

สำหรับการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร พื้นที่อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร มีพื้นที่ 236,291 ไร่ เป็นพื้นที่ด้านการเกษตร 176,677 ไร่ นอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนา 158,184 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 89.53 พืชไร่/พืชผัก 16,652 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 9.43 พื้นที่ไม้ผลไม้น้ำยืนต้น 1,506 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 0.85 และพื้นที่อื่นๆ 335 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.19 เกษตรกรอำเภอทับคล้อมีการรวมกลุ่มเกษตรกรจำนวน 56 กลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 15 กลุ่ม กลุ่มยุวเกษตรกร 2 กลุ่ม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 45 กลุ่ม

3.1.5 ศักยภาพด้านการเกษตร และปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตรสำคัญในระดับพื้นที่

ศักยภาพด้านการเกษตร พื้นที่ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวนาปีเป็นหลัก ส่วนปีการเพาะปลูกที่มีปริมาณน้ำฝนเพียงพอ เกษตรกรสามารถข้าวนาปรังและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ เนื่องจากมีแหล่งน้ำต้นทุนด้านการเกษตรน้อย สำหรับเนื้อที่เพาะปลูกผลผลิต ปฏิทินการเพาะปลูก และปฏิทินผลผลิตสินค้าเกษตรสำคัญที่ออกสู่ตลาด รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3.2 เนื้อที่เพาะปลูก ปีเพาะปลูก 2559 – 2562

หน่วย : ไร่

สินค้าเกษตร	ตำบล	2559/60	2560/61	2561/62	2562/63
ข้าวนาปี	ท้ายทุ่ง	48,727	50,165	51,071	47,118
	ทับคล้อ	26,841	28,523	30,463	26,341
ข้าวนาปรัง	ท้ายทุ่ง	271	927	103	478
	ทับคล้อ	710	900	20	492
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ท้ายทุ่ง	468	292	148	336
	ทับคล้อ	214	450	188	137

ที่มา : ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร

ตารางที่ 3.3 ปริมาณผลผลิต ปีเพาะปลูก 2559 – 2562

หน่วย : ตัน

สินค้าเกษตร	ตำบล	2559/60	2560/61	2561/62	2562/63
ข้าวนาปี	ท้ายทุ่ง	28,466	31,071	32,752	22,395
	ทับคล้อ	19,270	19,766	22,115	4,980
ข้าวนาปรัง	ท้ายทุ่ง	180	633	90	319
	ทับคล้อ	72	585	13	325
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ท้ายทุ่ง	286	276	136	167
	ทับคล้อ	150	315	145	77

ที่มา : ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร

ตารางที่ 3.4 ผลผลิตเฉลี่ย ปีเพาะปลูก 2559 – 2562

หน่วย : กิโลกรัมต่อไร่

สินค้าเกษตร	ตำบล	2559/60	2560/61	2561/62	2562/63
ข้าวนาปี	ท้ายทุ่ง	584	619	641	475
	ทับคล้อ	718	693	726	189
ข้าวนาปรัง	ท้ายทุ่ง	664	683	874	667
	ทับคล้อ	101	650	650	661
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ท้ายทุ่ง	611	945	919	497
	ทับคล้อ	701	700	771	562

ที่มา : จากการคำนวณ

สินค้าข้าวนาปี พิจารณาข้อมูลจากตารางที่ 3.2 ตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2559/60 - 2562/63 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีโดยภาพรวมในพื้นที่ศึกษาไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่ จะเห็นว่า พื้นที่เพาะปลูกตำบลท้ายทุ่ง ปีเพาะปลูก 2562/63 มีจำนวน 47,118 ไร่ ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีพื้นที่ปลูกจำนวน 51,071 ไร่ หรือลดลง ร้อยละ 7.74 ส่วนผลผลิตปี 2562/63 มีผลผลิต 22,395 ตัน ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีผลผลิต 32,752 ตัน หรือลดลง ร้อยละ 31.62 และพื้นที่เพาะปลูกตำบลทับคล้อ ปี 2562/63 มีจำนวน 26,341 ไร่ ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีพื้นที่ปลูก 30,463 ไร่ หรือลดลง ร้อยละ 13.53 ผลผลิตปี 2562/63 มีผลผลิต 4,980 ตัน ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีผลผลิต 22,115 ตัน หรือลดลง ร้อยละ 77.48 จะเห็นว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ปีเพาะปลูก 2562/63 ตำบลท้ายทุ่ง ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 475 ลดลงจากปี 2561/62 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 641 หรือลดลง ร้อยละ 25.89 ปีเพาะปลูก 2562/63 ตำบลทับคล้อ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 189 ลดลงจากปี 2561/62 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 726 หรือลดลง ร้อยละ 73.96

สินค้าข้าวนาปรัง พื้นที่เพาะปลูกตำบลท้ายทุ่ง ปีเพาะปลูก 2562/63 มีจำนวน 478 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่มีพื้นที่ปลูกจำนวน 103 ไร่ หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 364.08 ส่วนผลผลิตปี 2562/63 มีผลผลิต 319 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่มีผลผลิต 90 ตัน หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 254.44 และพื้นที่เพาะปลูกตำบลทับคล้อ ปี 2562/63 มีจำนวน 492 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่มีพื้นที่ปลูก 20 ไร่ หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2,360.00 ผลผลิตปี 2562/63 มีผลผลิต 325 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่มีผลผลิต 13 ตัน หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2400.00 จะเห็นว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวนาปรัง ปีเพาะปลูก 2562/63 ตำบลท้ายทุ่ง ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 667 ลดลงจากปี 2561/62 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 874 หรือลดลง ร้อยละ 23.62 ปีเพาะปลูก 2562/63 ตำบลทับคล้อ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 661 เพิ่มขึ้นจากปี 2561/62 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 650.00 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.63

สินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่เพาะปลูกตำบลท้ายทุ่ง ปีเพาะปลูก 2562/63 มีจำนวน 336 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่มีพื้นที่ปลูกจำนวน 148 ไร่ หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 127.03 ส่วนผลผลิตปี 2562/63 มีผลผลิต 167 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่มีผลผลิต 136 ตัน หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.79 และพื้นที่เพาะปลูก

ตำบลทับคล้อ ปี 2562/63 มีจำนวน 137 ไร่ ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีพื้นที่ปลูก 188 ไร่ หรือลดลง ร้อยละ 27.13 ผลผลิตปี 2562/63 มีผลผลิต 77 ตัน ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีผลผลิต 145 ตัน หรือลดลง ร้อยละ 46.90 จะเห็นว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2562/63 ตำบลท้ายทุ่ง ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 497 ลดลงจากปี 2561/62 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 919 หรือลดลง ร้อยละ 45.91 ปีเพาะปลูก 2562/63 ตำบลทับคล้อ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 562 ลดลงจากปี 2561/62 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 771 หรือลดลง ร้อยละ 27.13

จะเห็นว่า เกษตรกรในพื้นที่ศึกษาทำการเพาะปลูกสินค้าเกษตรบนพื้นฐานความเสี่ยงจากศักยภาพของพื้นที่ที่มีภาวะภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง ปริมาณน้ำฝนน้อย ปริมาณน้ำต้นทุนไม่เพียงพอ ทำให้ปริมาณผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยที่ได้ไม่มีความแน่นอน เกษตรกรไม่สามารถบริหารจัดการด้านการผลิตได้

ชั้นความเหมาะสมของที่ดินสำหรับปลูกพืช

1) ตำบลท้ายทุ่ง จากข้อมูลแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ (Agri-Map) กรมพัฒนาที่ดิน พบว่า ตำบลท้ายทุ่งมีชั้นความเหมาะสมของที่ดินสำหรับนาข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 9.5 1.6 1.5 และ 1.5 ตามลำดับ

2) ตำบลทับคล้อ พบว่า ชั้นความเหมาะสมของที่ดินสำหรับนาข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 66.7 11.1 11.1 และ 11.1 ตามลำดับ

ปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ศึกษา พิจารณาตารางที่ 3.5 และตารางที่ 3.6 จากข้อมูลรต.(01) ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร เห็นได้ว่า เกษตรกรในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะต้องเริ่มปลูกข้าวนาปีในช่วงเดือนมิถุนายน ให้เสร็จสิ้นภายในเดือนกรกฎาคมของทุกปี เพื่อให้ทันเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน หรือให้เสร็จสิ้นภายในเดือนกรกฎาคม ส่วนข้าวนาปรังเริ่มเพาะปลูกในช่วงระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม และเก็บเกี่ยวในช่วงระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี สำหรับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่น 1 (ฤดูฝน) เริ่มเพาะปลูกช่วงระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม และเก็บเกี่ยวให้แล้วเสร็จในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

ตารางที่ 3.5 ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ศึกษา

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดสินค้า	ปี 2563							ปี 2564				
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
ตำบลท้ายทุ่ง												
ข้าวนาปี		87.00	13.00									
ข้าวนาปรัง								76.46	23.54			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		100.00										
ตำบลทับคล้อ												
ข้าวนาปี		93.01	6.99									
ข้าวนาปรัง								53.23	46.77			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		22.95	77.05									

ที่มา : รต.(01) ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร

ตารางที่ 3.6 ร้อยละของผลผลิตสินค้าเกษตรสำคัญที่ออกสู่ตลาดในพื้นที่ศึกษา

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดสินค้า	ปี 2563							ปี 2564				
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
ตำบลท้ายทุ่ง												
ข้าวนาปี						50.74	49.26					
ข้าวนาปรัง										94.64	5.36	
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์							100.00					
ตำบลทับคล้อ												
ข้าวนาปี						37.66	61.60	0.75				
ข้าวนาปรัง										90.57	9.43	
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์							100.00					

ที่มา : รต.(01) ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร

3.1.6 แผนพัฒนาการเกษตรระดับพื้นที่ แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดพิจิตร ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดพิจิตร 5 ปี (พ.ศ.2561–2565) ฉบับทบทวน ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) “เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรเข้มแข็ง สินค้าเกษตรมีคุณภาพตามมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการตลาด”

พันธกิจ (Mission)

1. พัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรให้มีขีดความสามารถในการผลิตและจัดการสินค้าเกษตร
2. นำเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรเข้าสู่ระบบมาตรฐานสินค้าเกษตร
3. ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาช่องทางการตลาดสินค้าเกษตร

เป้าประสงค์หลัก (Goals)

1. เกษตรกรได้รับการพัฒนาขีดสมรรถนะและมีความมั่นคงในอาชีพ
2. สินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดได้รับการพัฒนาการผลิต และการจัดการตามระบบมาตรฐาน
3. ทรพยากรทางการเกษตรมีการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพคุ้มค่าและยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาขีดความสามารถในการผลิตสินค้าให้กับเกษตรกร

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

1. เกษตรกรได้รับการพัฒนาให้เป็น Smart Farmer
2. การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของจังหวัดมีประสิทธิภาพ
3. ทรพยากรดินได้รับการฟื้นฟู และปรับปรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ และมีคุณภาพเหมาะสม แก่การทำเกษตร

ตัวชี้วัด

1. จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาให้เป็น Smart Farmer
2. ร้อยละของเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ
3. จำนวนพื้นที่ที่มีการปรับปรุงบำรุงดิน (ไร่)

กลยุทธ์

1. สนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัจจัยการผลิต
3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการผลิต
4. การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning)

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร**เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์**

1. เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรมีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการการผลิตและการตลาดได้
2. เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตลดลง

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละของต้นทุนการผลิตที่ลดลง
2. ร้อยละของรายได้เกษตรกรที่เพิ่มขึ้น

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรเกษตรกร
2. ส่งเสริมการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่
3. ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตและจัดการสินค้าเกษตร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน**เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์**

1. สินค้าเกษตรมีคุณภาพตามมาตรฐาน
2. ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อสินค้าเกษตร

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละของสินค้าเกษตรที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน
2. ร้อยละความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อสินค้าเกษตร

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์
2. ส่งเสริมศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
3. ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพตามมาตรฐานและความต้องการของตลาด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : น้อมนำศาสตร์พระราชามาปรับใช้ในการพัฒนาการเกษตร

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

1. เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการผลิตตามศาสตร์พระราชา

ตัวชี้วัด

1. จำนวนของเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิตตามศาสตร์พระราชา

กลยุทธ์

1. ขยายผลโครงการตามแนวพระราชดำริ
2. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทางการเกษตร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 : การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

1. พัฒนาบุคลากรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เป็น Smart Officer
2. การทำงานแบบบูรณาการในพื้นที่
3. การทำงานแบบมีส่วนร่วม และเชื่อมโยงกับเกษตรกรทั้งในประเทศและภูมิภาค AEC

ตัวชี้วัด

1. จำนวนบุคลากรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้รับการพัฒนา
2. จำนวนแผนงาน/โครงการที่ดำเนินงานในพื้นที่แปลงใหญ่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิตสินค้าเกษตร และสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐาน

3. ร้อยละของอาสาสมัครเกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

กลยุทธ์

1. จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม
2. ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน
3. สนับสนุนจัดการความรู้/องค์ความรู้ในการพัฒนาเกษตรกร
4. เชื่อมโยงระบบฐานข้อมูล
5. สร้างเครือข่ายและกลไกการพัฒนาการเกษตรทั้งในประเทศและภูมิภาค AEC

3.2 บทบาทของหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการในพื้นที่ศึกษา

สำหรับรูปแบบการดำเนินงานเชิงบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) **กระทรวงมหาดไทย** โดยการขับเคลื่อนจากหลายภาคส่วน ได้แก่ ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายทุ่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อ มีหน้าที่เตรียมความพร้อมของพื้นที่ สร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านและเกษตรกร โดยชี้แจงให้เกษตรกรรับทราบเกี่ยวกับการดำเนินการที่เกี่ยวข้องใน

ระดับหมู่บ้าน ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานประมง ปศุสัตว์ เกษตรอำเภอ เรื่องการขึ้นทะเบียนเกษตรกร และสร้างการมีส่วนร่วม

2) กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานเกษตรอำเภอ กรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ได้ทำหน้าที่ประสานผู้ประกอบการโรงสี สำหรับการรับซื้อผลผลิตจากโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยกำหนดพันธุ์ข้าว ราคารับซื้อข้าวเปลือกตามคุณภาพ จากการติดตามโดยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้รับซื้อข้าวเปลือกในราคาที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร

3) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหลายหน่วยงานร่วมบูรณาการ ดังนี้

(1) กรมชลประทาน เป็นหน่วยงานในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ขุดลอกคูคลอง การปรับปรุงอาคารบังคับน้ำ ทรบ.ร่องกอกใหญ่ นอกจากนี้ได้มีการลงพื้นที่จัดประชุม/ประชาคม ประสานงานกับผู้นำและหน่วยงานส่วนท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายและขั้นตอนการดำเนินการของโครงการ โดยเฉพาะให้ทราบถึง สร้างความเข้าใจเรื่องระดับน้ำของประตูระบายน้ำ การทำงานขับเคลื่อนด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล และควบคุมการส่งน้ำให้เป็นไปตามแผน เพื่อไปชี้แจงข้อมูลให้ชาวบ้านรับทราบและเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง ลดภาวะตึงเครียดจากการแย่งน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ นอกจากนี้ กรมชลประทานยังตรวจสอบความพร้อมของอาคารชลประทาน/คลอง/วัชพืช และเข้าช่วยเหลือเกษตรกรที่เดือดร้อนจากการเกิดอุทกภัยหรือภัยแล้ง เช่น สนับสนุนเครื่องสูบน้ำ เครื่องจักร และน้ำมัน เป็นต้น

(2) กรมประมง เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงประมง เพื่อการบริโภค โดยดำเนินแจกพันธุ์ปลา พันธุ์กบ และปัจจัยการผลิต เช่นอาหาร และอุปกรณ์การเลี้ยง โดยเกษตรกรได้เลี้ยง ในบ่อสระธรรมชาติ และบ่อปูน เพื่อการบริโภคและลดรายจ่ายให้กับเกษตรกรในพื้นที่

(3) กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินโครงการ โดยเกษตรอำเภอ และเกษตรตำบลจะเป็นผู้ดูแลเกษตรกรทั้งระบบการผลิต ตั้งแต่เริ่มต้นเพาะปลูก ช่วงระยะเวลาการปลูกข้าว การประชาสัมพันธ์ เรื่องของพันธุ์ข้าวให้เหมาะกับพื้นที่ สถานการณ์ราคาข้าว การส่งเสริมการปลูกพืชปลูกทดแทน การประสานงานเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร การรายงานขึ้นทะเบียนเกษตรกร เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีต่าง ๆ พร้อมทั้งรายงานสถานการณ์การผลิต และร่วมประชุมกับเกษตรกร และหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

(4) กรมปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินโครงการ โดยให้ความรู้ถึงผลกระทบของน้ำหลาก และภัยแล้งต่อสัตว์ เพื่อให้เตรียมความพร้อมในการป้องกัน

บทที่ 4 ผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ศึกษากรณี ภัยแล้ง เกี่ยวกับที่มา ผลกระทบจากภัยพิบัติซ้ำซาก แนวทางหรือกิจกรรมการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารรายงานเกี่ยวกับพื้นที่ จากแหล่งต่างๆ มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อหา แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก กรณีศึกษา พื้นที่ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร รายละเอียดดังนี้

4.1 สภาพพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก กรณีภัยแล้งซ้ำซาก

การประสบภัยพิบัติซ้ำซากในพื้นที่จังหวัดพิจิตร กรณีภัยแล้งซ้ำซากในรอบ 10 ปี มีเนื้อที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก จำนวน 483,729 ไร่ แบ่งเป็น ก) ระดับความรุนแรง ตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป จำนวน 149,836 ไร่ ข) ระดับความรุนแรง 4 - 5 ครั้ง จำนวน 120,429 ไร่ ค) ระดับความรุนแรง ไม่เกิน 3 ครั้ง จำนวน 213,464 ไร่

ตารางที่ 4.1 พื้นที่แล้งซ้ำซากจังหวัดพิจิตร รอบ 10 ปี โดยอำเภอทับคล้อมีพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก ระดับความรุนแรง ตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป จำนวน 50,426 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 33.65 ของพื้นที่จังหวัด ที่มีระดับความรุนแรง ตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป

ตารางที่ 4.1 ระดับความรุนแรงต่อการเกิดการเกิดภัยแล้งซ้ำซากในรอบ 10 ปี จังหวัดพิจิตร

อำเภอ	ระดับความรุนแรงต่อการเกิดการเกิดภัยแล้งซ้ำซากในรอบ 10 ปี			เนื้อที่ (ไร่)
	ตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป	4 - 5 ครั้ง	ไม่เกิน 3 ครั้ง	
ดงเจริญ	10,429	21,756	4,472	36,657
ตะพานหิน	16,335	7,539	1,558	25,432
ทับคล้อ	50,426	16,888	624	67,938
บางมูลนาก	18,038	11,795	4,624	34,457
บึงนาราง	62	2,154	41,226	43,442
โพทะเล	-	2,610	30,274	32,884
โพธิ์ประทับช้าง	55	12,046	37,466	49,567
เมืองพิจิตร	10,526	1,052	7,131	18,709
วชิรบุรี	5,019	12,339	45,007	62,365
วังทรายพูน	32,838	9,828	2,530	45,196
สากเหล็ก	5,516	15,438	9,672	30,626
สามง่าม	592	6,984	28,880	36,456
รวม	149,836	120,429	213,464	483,729

ที่มา : สถานีพัฒนาที่ดิน

สภาพปัญหาพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก (กรณีภัยแล้งซ้ำซาก) แยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. พื้นที่นอกเขตชลประทานทั้งหมด พื้นที่ศึกษาอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เกษตรกรอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติและน้ำบาดาลเป็นหลัก ช่วงฤดูฝน ปริมาณฝนตกและจำนวนวันฝนตก ค่อนข้างน้อย และไม่ทั่วถึง ส่งผลทำให้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในพื้นที่ทางการเกษตร หรือเกิดสถานการณ์ภัยแล้งตั้งแต่ช่วงฤดูฝนเดือนมิถุนายน – สิงหาคม ส่วนช่วงเดือนกันยายน พื้นที่จะประสบภัยจากน้ำหลากเป็นมวลน้ำที่มีปริมาณสูงมาก มาด้วยความแรง และเร็วจากจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยไม่มีทิศทาง เป็นระยะเวลาประมาณ 3 – 5 วัน ทำให้ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวนาปี ถั่วเขียวผิวมัน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้รับความเสียหาย

สำหรับปีงบประมาณ 2563 ข้อมูลเนื้อที่ความเสียหายด้านพืช ของอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ที่สำนักงานเกษตรอำเภอทับคล้อ รับแจ้งความเสียหายจากเกษตรกรในพื้นที่ โดยแยกข้อมูลเป็นรายตำบลของอำเภอทับคล้อ พบว่า 1) ตำบลท้ายทุ่ง เนื้อที่ได้รับความเสียหาย จำนวน 3,795.5 ไร่ 2) ตำบลทับคล้อ เนื้อที่ได้รับความเสียหาย จำนวน 3,393 ไร่ 3) ตำบลเขาทราย เนื้อที่ได้รับความเสียหาย จำนวน 1,786 ไร่ และ 4) ตำบลเขาเจ็ดลูก เนื้อที่ได้รับความเสียหาย จำนวน 724 ไร่

ตารางที่ 4.2 เนื้อที่ความเสียหายด้านพืชของอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในปี 2563

ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
ท้ายทุ่ง	3,795.5
ทับคล้อ	3,393
เขาทราย	1,786
เขาเจ็ดลูก	724

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทับคล้อ

ทั้งนี้ จังหวัดพิจิตรได้ประกาศภัยพิบัติฉุกเฉินภาวะแล้งทั้งจังหวัด 12 อำเภอ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยพิบัติดังกล่าวในการฟื้นฟูพื้นที่การเกษตร และเพาะปลูกข้าวรอบใหม่ ไร่ละไม่เกิน 30 ไร่ ๆ ละ 1,113 บาท ส่วนพืชไร่ ไร่ ๆ ละ 1,148 บาท พืชสวนและอื่นๆ ไร่ละ 1,690 บาท

2. การทำการเกษตร ด้านพืช เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมทำนาปี โดยพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก ได้แก่ หอมมะลิ พิษณุโลก 2 ซึ่งเป็นข้าวเบา อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 120 วัน โดยอาศัยแหล่งน้ำฝนและน้ำบาดาลในการเพาะปลูก เนื่องจากเป็นพื้นที่ประสบภัยแล้ง ถ้ามีฝนเกษตรกรจะต้องรีบปลูก กลัวเสียโอกาส เมื่อเห็นเกษตรกรรายอื่นเริ่มทำกัน เกษตรกรสามารถทำนาปี ปีละ 1 ครั้ง เกษตรกรเริ่มหว่าน ไร่แรก ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี ช่วงเดือนกรกฎาคมเป็นระยะแตกกอ ช่วงอายุ 60 วัน ประมาณเดือนสิงหาคม ถึง กันยายน ต้นข้าวเริ่มตั้งท้อง และเก็บเกี่ยวช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายนของทุกปี ทั้งนี้เกษตรกรอำเภอทับคล้อได้ส่งเสริมให้เกษตรกรเลื่อนการเพาะปลูกข้าวนาปี โดยเลื่อนให้ทำการเพาะปลูกช้าลง 1 เดือน มาเริ่มช่วงต้นเดือนมิถุนายนของทุกปี เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีการเลื่อนการเพาะปลูกข้าวนาปี

ส่วนพืชอื่นๆ ที่เกษตรกรในพื้นที่ปลูก ได้แก่ ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวผิวมัน แตงโม และพืชผักจำพวก ผักทอง คื่นช่าย กวางตุ้ง ผักบุ้ง เป็นต้น ทั้งนี้ ภายหลังจากการทำนาปีเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมจะปล่อยพื้นที่ว่างไม่ปลูกพืชอื่น เนื่องจากไม่มีน้ำ ด้านปศุสัตว์ เกษตรกรในพื้นที่มีการเลี้ยงไก่เนื้อ ไก่ไข่ เป็ดเนื้อ และเป็ดไข่ เป็นลักษณะการเลี้ยงขนาดเล็กภายในครัวเรือน ไม่มีฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่เพื่อการค้า ด้านประมง เป็นการเลี้ยงปลาขนาดเล็กเพื่อยังชีพเท่านั้น เนื่องจาก เกษตรกรมีแนวคิดเลือกเก็บน้ำไว้ใช้ทำนาข้าวมากกว่าเพื่อใช้สำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งนี้ กรมประมงได้เคยส่งเสริมการเลี้ยงกบ แต่ยังไม่เป็นที่นิยมเลี้ยง เนื่องจากต้นทุนค่าอาหารสูง ผลผลิตในพื้นที่จึงมีปริมาณน้อย พ่อค้าจึงไม่มารับซื้อ

3. พื้นที่ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่หรือแก้มลิง ทำให้ไม่มีน้ำต้นทุนทางการเกษตรมาใช้ในการบริหารจัดการน้ำ พื้นที่ตำบลท้ายทุ่ง มีคลองลำประดา และคลองเตื่อไหลผ่าน ส่วนพื้นที่ตำบลทับคล้อ มีคลองร่องหอยไหลผ่าน โดยมีอาคารบังคับน้ำ ทรบ.ร่องกอกใหญ่ อยู่ในพื้นที่ตำบลเขาทราย อำเภอทับคล้อ ในการควบคุมเปิด-ปิดน้ำ ภายใต้งานกำกับดูแลของกรมชลประทาน ส่วนใหญ่เป็นการรับน้ำจากน้ำหลากจากจังหวัดเพชรบูรณ์ การบริหารจัดการน้ำขึ้นกับเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำของพื้นที่ตำบลเขาทราย โดยพื้นที่ท้ายน้ำตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อไม่มีส่วนร่วม จึงเป็นปัญหาการแย่งน้ำของเกษตรกร รวมทั้งการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำ ซึ่งนายอำเภอทับคล้อได้รับมอบอำนาจในการสั่งเปิด-ปิดประตูระบายน้ำคลองร่องกอกใหญ่ เกษตรกรตำบลท้ายทุ่งและตำบลทับคล้อจึงต้องอาศัยน้ำเพื่อการเกษตรจากแหล่งอื่น

ส่วนการถือครองที่ดิน เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นการเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตร เนื่องจากเนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นของนายทุน ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถเข้าร่วมโครงการส่งเสริมหรือได้รับการสนับสนุนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาแหล่งน้ำ อาทิ การขุดบ่อ สระ การทำแก้มลิง การปรับพื้นที่ เป็นต้น ทำให้พื้นที่ไม่มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ แก้มลิง หรือพื้นที่สาธารณะที่จะกักเก็บน้ำต้นทุนเพื่อใช้ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จากข้อมูลแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของตำบลทับคล้อ และตำบลท้ายทุ่ง พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรอาศัยแหล่งน้ำของตนเอง เช่น บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาล และ สระน้ำ เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรหลัก คิดเป็นร้อยละ 67.92 และ 69.23 ตามลำดับ และบางส่วนอาศัยแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น บ่อบาดาลหนอง/สระ และคลองชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 32.08 และ 30.77 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ของตำบลทับคล้อ และตำบลท้ายทุ่ง ปี 2562

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	ต.ทับคล้อ		ต.ท้ายทุ่ง	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
แหล่งน้ำของตนเอง	36	67.92	27	69.23
บ่อน้ำตื้น	4	10.53	5	16.67
บ่อน้ำบาดาล	2	5.26	7	23.33
สระน้ำ	32	84.21	18	60

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 4.3 (ต่อ) แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ของตำบลทับคล้อ และตำบลท้ายทุ่ง ปี 2562

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	ต.ทับคล้อ		ต.ท้ายทุ่ง	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
แหล่งน้ำสาธารณะ	17	32.08	12	30.77
บ่อบาดาล	1	5.88	1	8.33
หนอง/สระ	13	76.47	11	91.67
คลองชลประทาน	3	17.65	0	0
แม่น้ำ	0	0	0	0

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร

ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่แก้ปัญหา โดยการใช้น้ำใต้ดินจากการขุดบ่อบาดาล โดยสภาพพื้นที่อำเภอทับคล้อ หรือฝั่งตะวันออกของจังหวัดที่อยู่ติดแถบจังหวัดเพชรบูรณ์มีปริมาณน้ำบาดาล ในระดับค่อนข้างลึก ประมาณกว่า 100 เมตร ค่าใช้จ่ายสำหรับการขุดเจาะบ่อบาดาลประมาณ 650 – 750 บาทต่อความลึก 1 เมตร ซึ่งเป็นต้นทุนค่อนข้างสูง นอกจากนั้นเกษตรกรบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 7 (กำแพงเพชร) กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยได้รับการสนับสนุน การขุดบ่อบาดาล ขุดบ่อจิวขนาดเล็ก ขุดเจาะบ่อบาดาลพลังงานแสงอาทิตย์ หรือการขุดลอกคูคลอง อย่างไรก็ตาม จำนวนและขนาดของบ่อหรือสระที่ได้รับการสนับสนุนก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี

4. การรวมกลุ่มในพื้นที่ พบว่า มีหน่วยงานให้ความสำคัญในการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ ได้แก่ พัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีการรวมกลุ่มในการทำผลิตภัณฑ์ อาทิ ยาดมสมุนไพร พิมเสนน้ำ น้ำพริก กล้วยแปรรูป และ เพาะเห็ด แต่ส่วนใหญ่การแปรรูปนำวัตถุดิบจากต่างอำเภอมารแปรรูป ประกอบกับผลผลิตเกษตรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นข้าว เกษตรกรไม่มีองค์ความรู้ในการแปรรูป

5. ไม่มีการบูรณาการแก้ปัญหาเรื่องภัยแล้งอย่างเป็นระบบให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจน โดยดำเนินการตามภารกิจของแต่ละหน่วยงานในแต่ละด้าน เกษตรกรได้รับการสนับสนุนหลายหน่วยงาน โดยแยกกันมาแต่ละหน่วยงาน ไม่ได้วางแผนจัดการแก้ไขปัญหาระบบอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ช่วยการขุดบ่อบาดาล ขุดบ่อจิวขนาดเล็ก การเร่งรัดการพัฒนาเกินไป โดยต้องการสร้างจำนวนมาก ใช้งบประมาณน้อย และเสร็จเร็ว เป็นการเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ ทำให้มีแหล่งน้ำจำนวนมาก ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เช่น ขนาดเล็กเกินไปกักเก็บน้ำได้น้อย บางบ่อไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ บางบ่อไม่มีน้ำต้นทุนเก็บไว้เพียงพอสำหรับใช้ทำการผลิตตลอดทั้งปี เกษตรกรก็ยังคงรอน้ำฝนเพื่อมาเติมในบ่อสระ รวมถึงไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการการใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ

4.2 การบริหารจัดการพื้นที่ประสภภัยพิบัติซ้ำซากของหน่วยงาน

4.2.1 เกษตรกร มีการขาดสระ ขุดบ่อบาดาล (บางส่วนใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เนื่องจากไม่มีไฟฟ้าเข้าถึง แปลงของเกษตรกร)

4.2.2 ส่วนราชการ

1) องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายทุ่ง อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

1.1) แนวทางการจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2563

1. โครงการก่อสร้างฝายน้ำล้นคลองแดง หมู่ที่ ๑๓ บ้านน้ำเคือง ขนาดกว้าง 10.00 เมตร ผนังข้างสูง 3.00 เมตร สันฝายสูง 1.50 เมตร (มาตรฐานก่อสร้างฝายน้ำล้น มข.2527) พร้อมป้ายโครงการ 1 ป้าย

2. โครงการก่อสร้างฝายน้ำล้นคลองไดอูลูก หมู่ที่ ๑๕ บ้านหนองคอมขนาดกว้าง 12.00 เมตร ผนังข้างสูง 3.00 เมตร สันฝายสูง 1.50 เมตร (มาตรฐานก่อสร้างฝายน้ำล้น มข.2527) พร้อมป้ายโครงการ 1 ป้าย

3. โครงการขุดสระเก็บน้ำเพื่อการเกษตร หมู่ที่ ๑๘ บ้านได้อีเผือก ขนาดกว้างเฉลี่ย 34.00 เมตร ยาวเฉลี่ย 34.00 เมตร ลึกเฉลี่ย 3.00 เมตร ลาดเอียง 1:1 พร้อมวางท่อระบายน้ำคอนกรีตเสริมเหล็ก มอก.ชั้น 3 ปากลื่นราง ขนาด 0.60 เมตร จำนวน 2 จุดๆละ 3 ท่อน หรือคิดเป็นปริมาณดินขุดและขนทิ้ง (ไม่เกิน 1.00 กิโลเมตร) ไม่น้อยกว่า 2,560.00 ลูกบาศก์เมตร ดินขุดตกแต่งคันไม่น้อยกว่า 296.00 ลูกบาศก์เมตร พร้อมป้ายโครงการ 1 ป้าย

1.2) แนวทางการส่งเสริมด้านการตลาด กองทุนชุมชนและอาชีพในชุมชน พ.ศ. 2563

โครงการฝึกอบรมอาชีพแก่กลุ่มสตรีและประชาชนภายในตำบล เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอัดเม็ด กลุ่มข้าวปลอดสารพิษ

2) องค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

2.1) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แผนงานด้านการเกษตร

1. โครงการขุดอ่างเก็บน้ำใหม่ (ลำคลองวังเดือนห้า) หมู่ที่ 2 ดำเนินการตามรายการและรูปแบบการก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อกำหนด

2. โครงการขุดอ่างเก็บน้ำใหม่ (บริเวณนายนามูล) หมู่ที่ 5 ดำเนินการตามรายการและรูปแบบการก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อกำหนด

3. โครงการขุดลอกลำคลองร่องกอก หมู่ที่ 5 ปริมาณงาน สภาพเดิม ความกว้างปากเฉลี่ย 16.00 เมตร ความกว้างกันเฉลี่ย 8.00 เมตร ความลึกเฉลี่ย 3.00 เมตร ความยาว 1,000.00 เมตร สภาพใหม่ ความกว้างปาก 17.00 เมตร ความกว้างกัน 8.00 เมตร ความลึก 4.00 เมตร ความยาว 1,000.00 เมตร หรือมีปริมาณดินขุดลอก ไม่น้อยกว่า 15,493.00 ลูกบาศก์เมตร

4. โครงการชุดอ่างเก็บน้ำใหม่ (ในลำคลองบางปาก บริเวณท่อเหลี่ยม คสล. นาย บัญญัติ) หมู่ที่ 9 ดำเนินการตามรายการและรูปแบบการก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อกำหนด

2.2) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรและอาชีพในชุมชน พ.ศ. 2563

1. โครงการฝึกอบรมส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกปอเทือง ฝึกอบรมส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทือง เพื่อปลูกเป็นพืชสดในการปรับปรุงบำรุงดิน และเพิ่มธาตุอาหารให้แก่เศรษฐกิจ รวมทั้งช่วยลดต้นทุนการผลิต

2. โครงการฝึกอบรม และศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการผลิตข้าวปลอดภัยด้าน การจัดการโรคและแมลง ด้านการแปรรูปผลผลิตข้าวปลอดภัย ฝึกอบรม และศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการผลิตข้าวปลอดภัย ด้านการจัดการโรค และแมลง ด้านการแปรรูปผลผลิตข้าวปลอดภัย ชวนารุ่นใหม่ อ.หันคา จ.ชัยนาท

3. โครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการลดต้นทุนการปลูกข้าว ภายในเขตพื้นที่ อบต. ทับคล้อ โดยจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการฝึกอบรมการทำสารชีวภัณฑ์ (การทำรำข้าว รำข้าว) เพื่อได้แมลงศัตรูพืชในนาข้าว

4. โครงการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนามุมปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนามุมปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร โดยการสาธิตวิธีการผลิตสารชีวภัณฑ์จากการใช้พืชผลทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อลดปัญหาการ สารเคมี ในภาคการเกษตรของเกษตรกร

4.3 แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประสภภัยพิบัติข้าชากร

4.3.1 แนวทางบริหารจัดการสินค้าระยะสั้น

1. การเลื่อนการเพาะปลูกข้าวนาปี จากตารางที่ 4.4 เกษตรกรส่วนใหญ่จะเริ่มเพาะปลูกข้าวนาปี ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี และได้รับผลกระทบภัยแล้ง ช่วงเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม บางส่วนได้ผลกระทบจากน้ำหลาก ในเดือนกันยายนของทุกปี สำนักงานเกษตรอำเภอได้เสนอให้เกษตรกร เลื่อนเพาะปลูกให้ช้าลง 1 เดือน โดยเริ่มเพาะปลูกในช่วงปลายเดือนมิถุนายน ตามตารางที่ 4.5 เพื่อไม่ให้ ต้นข้าวกระทบแล้ง ในระยะตั้งท้อง ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จะสูงขึ้น ทั้งนี้ควรคัดเลือกเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่แล้งและทนต่อน้ำหลากได้

ตารางที่ 4.4 ปฏิทินการผลิตพืช ปีเพาะปลูก 2563/64 ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

หน่วย : ไร่

สินค้า	ปี 2563							ปี 2564					
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
ข้าวนาปี		28,810	33,610	1,273	85	516	1,422						
ข้าวนาปรัง								2,195	443				

ตารางที่ 4.4 (ต่อ) ปฏิทินการผลิตพืช ปีเพาะปลูก 2563/64 ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

หน่วย : ไร่

สินค้า	ปี 2563								ปี 2564				
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		46	101	38				79	28				
ถั่วเขียวผิวมัน								825	1,741	78			

ที่มา : ข้อมูลตัวเลขจาก รต.(01) ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร

ตารางที่ 4.5 แนวทางเลื่อนช่วงการเพาะปลูกข้าวนาปี ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

หน่วย : ไร่

สินค้า	ปี 2563								ปี 2564				
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
ข้าวนาปี													

 ช่วงที่เสนอแนวทางการเลื่อนช่วงการเพาะปลูก

 ช่วงที่ประสบปัญหาภัยแล้ง

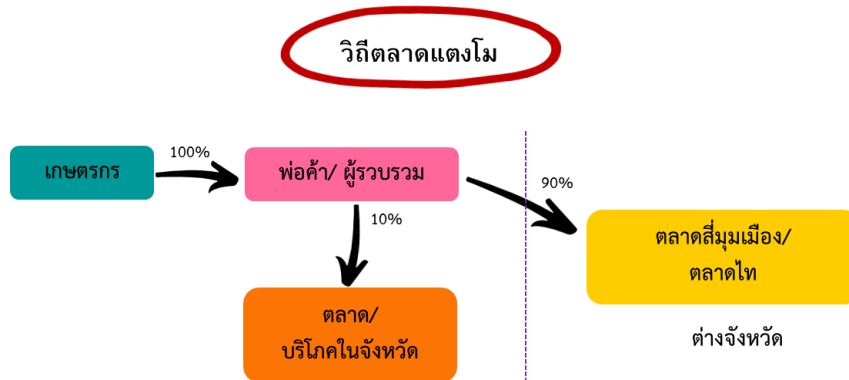
 ช่วงที่ประสบปัญหาน้ำหลาก

2. การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชอายุสั้น เป็นพืชใช้น้ำน้อยที่สามารถสร้างรายได้ สามารถบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงภัยแล้ง และเป็นพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกร สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตภัยแล้งได้ ทั้งนี้ต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรในการบริหารจัดการด้านการผลิต การตลาด เพื่อลดต้นทุน และสามารถสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาดได้ ทั้งในด้านปริมาณและราคา สำหรับพืชอายุสั้นที่แนะนำ ได้แก่ แดงโมเนื้อ และถั่วเขียวผิวมัน

1) แดงโมเนื้อ เป็นพืชที่มีความต้องการใช้น้ำ ประมาณ 600 – 650 ลบ./ไร่/ฤดูการผลิต เป็นพืชปลูกง่ายสามารถปลูกได้ทุกฤดูกาล ปลูกได้ในดินแทบทุกชนิด แต่ปลูกได้ดีในสภาพดินร่วนปนทราย ซึ่งมีสภาพความเป็นกรดต่ำ ประมาณ 5.0 – 7.5 มีการระบายน้ำได้ดี ควรเริ่มปลูกตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงเดือนมีนาคม และเก็บเกี่ยวครั้งสุดท้ายเดือนมิถุนายน นิยมปลูกพันธุ์ ชูการเบบี ผลกรมสีเขียวคล้ำ อายุเก็บเกี่ยว 65 วัน อัตราเมล็ดพันธุ์ 40-50 กรัมต่อไร่ และพันธุ์ชาร์ลสตันแกรย์ ผลสีเขียวยาว มีลาย ผลกลม ยาวขนาดใหญ่ อายุเก็บเกี่ยว 85 วัน อัตราเมล็ดพันธุ์ 250-500 กรัมต่อไร่ ธรรมชาติของแดงโมต้องการผิวดินชุ่มชื้น แต่ไม่ถึงกับแฉะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนที่ผลกำลังเจริญเติบโต ซึ่งเป็นตอนที่แดงโตต้องการน้ำมาก สำหรับต้นทุนการผลิตแดงโมเนื้อ มีต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ 9,753.00 บาท ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 2,634 กิโลกรัม ราคาแดงโมที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 6.21 บาท ผลตอบแทนต่อไร่ 16,355.96 บาท ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 6,603.00 บาท

วิถีตลาดแตงโมเนื้อ หากเกษตรกรมีการผลิตให้ได้คุณภาพ สามารถจำหน่ายในพื้นที่ได้ วิถีตลาดมีพ่อค้า/รวบรวมมารับเพื่อส่งบริโภคภายในจังหวัด ร้อยละ 10.0 และ เพื่อส่งออกไปตลาดสี่มุมเมืองหรือตลาดไท ร้อยละ 90.0 ทั้งนี้ ปริมาณความต้องการของตลาดสี่มุมเมืองและตลาดไท มีความต้องการไม่จำกัด ขอให้ได้คุณภาพมีขนาดและน้ำหนักตามความต้องการ และหากเป็นเครือข่ายของแผงรับซื้อจะได้รับการรับซื้อก่อน

ภาพที่ 4.1 วิถีตลาดแตงโมเนื้อ

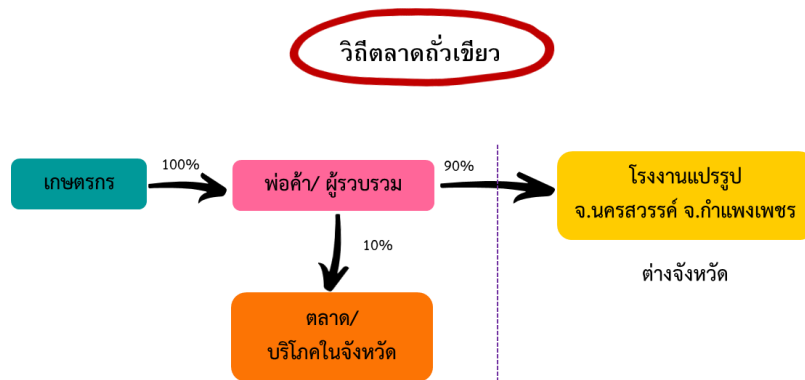

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล

2) **ถั่วเขียวผิวมัน** เป็นพืชที่มีความต้องการใช้น้ำ ประมาณ 350-400 ลบ./ไร่/ฤดูการผลิต ใช้พันธุ์ถั่วเขียว อัตราร 5-7 กิโลกรัมต่อไร่ ให้น้ำทุก 10-14 วัน ห้ามขาดน้ำช่วงปลายระยะออกดอกจนถึงติดฝัก อายุเก็บเกี่ยวเริ่มเก็บเกี่ยวเมื่ออายุประมาณ 60-85 วัน โดยทั่วไปจะเก็บเกี่ยว 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อถั่วเขียวมีฝักสุกแก่ 80 % และครั้งที่ 2 หลังเก็บเกี่ยวครั้งแรกประมาณ 14 วัน การเก็บเกี่ยวอาจใช้เครื่องเกี่ยวชนิดที่ปรับใช้สำหรับเก็บเกี่ยวถั่วเขียวทั้งต้น เกษตรกรสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี เป็นพืชที่ไม่ทนต่อสภาพน้ำท่วมขัง สำหรับต้นทุนการผลิตถั่วเขียวผิวมัน มีต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ 2,896.47 บาท ผลผลิตต่อไร่ 149.76 กิโลกรัม โดยราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา 26.50 บาทต่อกิโลกรัม และผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 1,072.08 บาท

วิถีตลาดถั่วเขียวผิวมัน หากเกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิตให้ได้คุณภาพ สามารถจำหน่ายในพื้นที่ได้ วิถีตลาดมีพ่อค้า/รวบรวมมารับเพื่อส่งบริโภคภายในจังหวัด ร้อยละ 10.0 และเพื่อส่งออกไปโรงงานแปรรูป ร้อยละ 90.0 หากมีปริมาณผลผลิตไม่น้อยกว่า 16 ตัน สามารถติดต่อขายกับโรงงานแปรรูป จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดกำแพงเพชร ได้โดยตรง

ภาพที่ 4.2 วิถีตลาดถั่วเขียวผิวมัน

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 4.6 ต้นทุนผลตอบแทน แดงโม และถั่วเขียวผิวมัน

หน่วย : ต่อไร่

สินค้า	ต้นทุน (บาท)	ผลตอบแทน (บาท)	ผลผลิต (กก.)	ผลตอบแทนสุทธิ (บาท)
แดงโม	9,753.00	16,355.96	2,634	6,602.96
ถั่วเขียวผิวมัน	2,896.47	3,968.55	150	1,072.08

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล

นอกจากพืชอายุสั้นดังกล่าวแล้ว เกษตรกรสามารถปลูกกลุ่มพืชผัก เช่น พริก มะเขือ ผักชี บวบ ผักกาดหัว มะระจีน กระเพรา โหระพา กระเจี๊ยบเขียว ตะไคร้ หอมแดง ฟักทอง แดงกวา ผักบุ้งจีนในตะกร้า ชะอม ถั่วพู ถั่วฝักยาว กะหล่ำปลี กวางตุ้ง คะน้า กุยช่าย ต้นอ่อนทานตะวัน ฟัก/แฟง การเพาะเห็ดถุง การเพาะเห็ดฟางในตะกร้า หรือปลูกกลุ่มสมุนไพร ซึ่งมีความต้องการสูงในช่วงสถานการณ์การระบาดโควิด-19 เช่น ฟักทะลายโจร และกระชายขาว

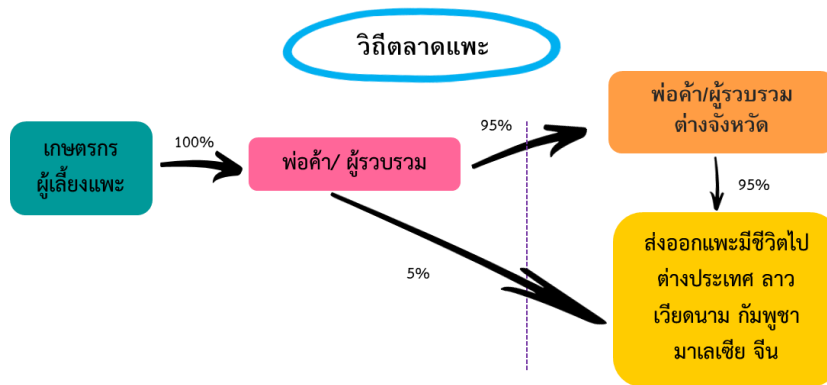
3. การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์เพื่อเพิ่มรายได้ สามารถบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงภัยแล้ง และเป็นสินค้าที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สามารถสร้างรายได้ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตภัยแล้งได้ ทั้งนี้ต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรอาจอยู่ในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการด้านการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ลดต้นทุน สามารถรวบรวมผลผลิต และสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาดได้ ทั้งในด้านปริมาณและราคา สำหรับสินค้าที่ส่งเสริม ได้แก่ เลี้ยงแพะ และเลี้ยงจิ้งหรีด

1) แพะขุน ทนทานต่อทุกสภาพภูมิอากาศ สามารถเลี้ยงได้ทั่วไป แหล่งเลี้ยงแพะที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยอยู่ในภาคใต้ การเลี้ยงแพะให้ผลผลิตและผลตอบแทนเร็วกว่าการเลี้ยงโค หากินเก่ง กินพืชใบไม้ได้หลายชนิด ขนาดตัวเล็ก ใช้พื้นที่น้อยในการเลี้ยง การเลี้ยงดูง่าย ให้ผลผลิตได้ทั้งเนื้อ นํ้านม หนัง และขน สามารถพัฒนาสินค้าเป็นมาตรฐานสินค้าฮาลาล ซึ่งมีตลาดรองรับทั่วโลก โดยเฉพาะแถบตะวันออกกลาง ปัจจุบันการแปรรูปผลิตภัณฑ์แพะเป็นสินค้าได้หลากหลายชนิด พันธุ์แพะมีลักษณะเด่นแตกต่างกัน จึงต้องมี

การคัดเลือกแพะที่มีลักษณะดีไว้ทำพันธุ์ และคัดลักษณะไม่ดีออกจากฝูง เกษตรกรต้องมีการจัดการด้านอาหารสัตว์ อาหารแพะ ได้แก่ รำ กากถั่ว หญ้า พืชตระกูลถั่ว เปลือก น้ำ เป็นต้น หากเกษตรกรมีสถานที่เลี้ยง/โรงเรือนจะเป็นการลดความเสี่ยงของโรคติดต่อ และสามารถมีมูลสัตว์เป็นผลพลอยได้ด้วย สำหรับต้นทุนการเลี้ยงแพะขุน น้ำหนักที่ขายเฉลี่ยต่อตัว 30 กิโลกรัม จำนวนวันที่เลี้ยงเฉลี่ย 90 วัน มีต้นทุนเฉลี่ยต่อตัว 3,471.05 บาท ราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย ณ หน้าฟาร์ม 4,200 บาทต่อตัว และผลตอบแทนสุทธิต่อตัว 728.595 บาท

วิถีตลาดแพะ พ่อค้า/ผู้รวบรวมในจังหวัด ร้อยละ 95 รวบรวมส่งพ่อค้า/ผู้รวบรวมจากจังหวัดสุพรรณบุรี สิงห์บุรี อุทัยธานี และเพชรบูรณ์ เพื่อส่งออกแพะมีชีวิตไป ลาว เวียดนาม และกัมพูชา และพ่อค้า/ผู้รวบรวมในจังหวัด ร้อยละ 5 ส่งออกแพะมีชีวิตไปประเทศเพื่อนบ้านโดยตรง หากเกษตรกรมีระบบการผลิตภายใต้มาตรฐานฮาลาลตลาดรับซื้อจะกว้างขึ้น สามารถส่งไปโรงเชือดและโรงชำแหละตามมาตรฐานฮาลาล โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เพื่อส่งไปประเทศตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศมุสลิม และประเทศจีน โดยมีปริมาณความต้องการสูงมาก ทั้งนี้ต้องมีปริมาณการผลิตที่เพียงพอกับการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์

ภาพที่ 4.3 วิถีตลาดแพะ

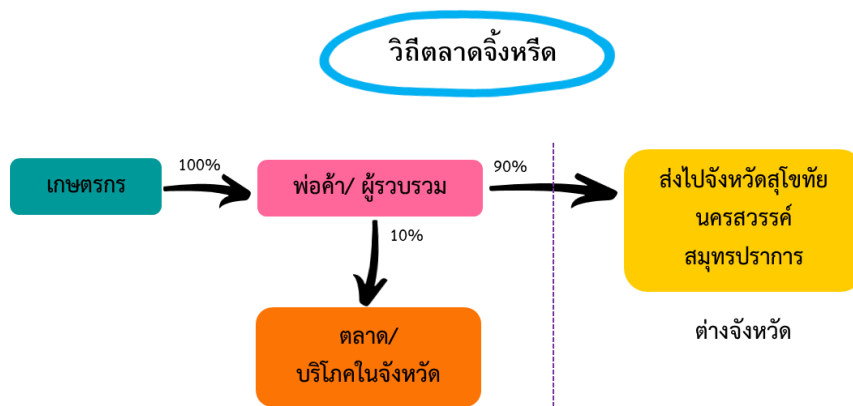
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล

2) **จิ้งหรีด** ได้รับความนิยมบริโภค เนื่องจากเป็นอาหารที่ให้โปรตีนและไขมันสูง ได้รับการรับรองว่าเป็นแมลงที่ปลอดภัย เนื่องจากอ่อนไหวต่อสารพิษทุกชนิด เช่น คิวโนไฟจากการเผา กลิ่นบูหรี กลิ่นน้ำหอม การเลี้ยง เริ่มจากการเพาะไข่ ปกติวงจรของจิ้งหรีด เมื่อโตเต็มวัยก่อนจับขาย จิ้งหรีดเพศเมียจะวางไข่ในขัน และเมื่อจำหน่ายตัวจิ้งหรีดออกไป ให้นำผ้าคลุมขันไว้ ไม่นานจิ้งหรีดจะฟักจากไข่ออกมาเป็นตัวเล็กๆ เป็นจุดเริ่มต้นของพันธุ์จิ้งหรีดที่จะใช้เลี้ยงในรอบต่อไป พันธุ์ที่นิยมเลี้ยงเพื่อการบริโภคคือ พันธุ์ทองแดงลาย และพันธุ์ทองดำ อุปกรณ์สำหรับเลี้ยงจิ้งหรีดที่ต้องลงทุนในระยะแรก คือ การสร้างโรงเรือน บ่อเลี้ยง/กล่องเลี้ยง ขนาด 2.4 เมตรX 1.2 เมตร แผงไข่ อุปกรณ์ให้น้ำ เป็นการลงทุนถาวร ส่วนอุปกรณ์การเลี้ยงที่เป็นต้นทุนทุกครั้งเมื่อถึงรอบจับทุก 45 วัน คือ อาหารสำเร็จรูป ซึ่งหากไม่ใช้อาหารสำเร็จรูป ก็สามารถใช้พืชตระกูลถั่วในการเลี้ยงจิ้งหรีดได้ แต่ต้องปลอดภัย เช่น หัวมันสำปะหลัง ลำต้นมัน

สำปะหลัง ไบมันสำปะหลัง พักทอง ใบพักทอง เป็นต้น จิ้งหรีดมีขนาดตัวที่โตเต็มวัยในระยะเวลา 45 วัน เหมาะสำหรับจับขาย โดยการน็อกด้วยน้ำแข็งส่งไปยังปลายทางเพื่อจำหน่าย สำหรับต้นทุนการเลี้ยงจิ้งหรีดเฉลี่ย 5,696.67 บาทต่อรุ่น ผลผลิตจิ้งหรีดประมาณ 101 กิโลกรัมต่อรุ่น เกษตรกรมีผลตอบแทน 8,585 บาทต่อรุ่น คิดเป็นผลตอบแทนสุทธิ 2,888.33 บาทต่อรุ่น

วิถีตลาดจิ้งหรีด พ่อค้า/ผู้รวบรวมในจังหวัด ร้อยละ 90 รวบรวมส่งโรงงานแปรรูป/ผู้ส่งออก จังหวัดสุโขทัย นครสวรรค์ และสมุทรปราการ เพื่อส่งออกไปตลาดต่างประเทศ เม็กซิโก ญี่ปุ่น และจีน และพ่อค้า/ผู้รวบรวมในจังหวัด ร้อยละ 5 ส่งตลาดเพื่อการบริโภคภายในจังหวัด สำหรับตลาดรับซื้อจังหวัดสุโขทัย ราคาแช่แข็ง 70 บาท ผู้รับซื้อรับซื้อทั้งหมด โดยต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขระบบการเลี้ยงมาตรฐานฟาร์ม GAP ส่วนผู้รับซื้อจากจังหวัดนครสวรรค์ รับในปริมาณที่ไม่จำกัดเช่นกัน แต่ต้องมีปริมาณอย่างต่ำ 500 กิโลกรัมขึ้นไป พ่อค้าจะมารับถึงแหล่งที่เพาะเลี้ยงจิ้งหรีด

ภาพที่ 4.4 วิถีตลาดจิ้งหรีด

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 4.7 ต้นทุนผลตอบแทน แพะขุน และจิ้งหรีด

หน่วย : บาทต่อหน่วย

สินค้า	ต้นทุน (บาท)	ผลตอบแทน (บาท)	ผลผลิต (กก.)	ผลตอบแทนสุทธิ (บาท)
แพะขุน (ตัว)	3,472.01	3,994.5	30	552.49
จิ้งหรีด (กล่อง)	803.00	1,800	20 – 30	997.00

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล

4.3.1 แนวทางบริหารจัดการสินค้าระยะกลาง

1. ส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวนาปีเพื่อการบริโภค เพื่อขายโรงสี มาปลูกข้าวเพื่อทำเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อสร้างมูลค่า จากสถานการณ์การปลูกข้าวของเกษตรกรในจังหวัดพิจิตรในพื้นที่ 12 อำเภอ มีพื้นที่ทำนาจำนวน 1,812,121 ไร่ ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว 15 กิโลกรัมต่อไร่ แต่ปกติทุกวันนี้ส่วนใหญ่เกษตรกร

หวานข้าวปลูกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 30 กิโลกรัมต่อไร่ แสดงว่ามีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 27,000 ตัน ซึ่งต้องสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์มาจากจังหวัดอื่นๆ หากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีคุณภาพ มีข้าวดีด ข้าวแดง ปะปนกับเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก ทำให้มีผลผลิตต่อไร่ต่ำและมีปัญหาสิ่งเจือปนสูง แกรมพันธุ์ข้าวที่นำมาปลูกยังไม่ต้านทานต่อโรคและแมลง เพราะเกษตรกรจำนวนมากนิยมเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง หรือซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีคุณภาพมาปลูก ทั้งนี้จังหวัดพิจิตรมีศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มในลักษณะแปลงใหญ่ เพื่อขอรับการสนับสนุนจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ และเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวให้ดีขึ้น อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวต่อไร่ลดลง เป็นการลดต้นทุนและทำให้ชาวนามีกำไรเพิ่มขึ้น อีกทั้งเกษตรกรสามารถทำ Contact Farming คือทำสัญญาขายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิจิตรได้ในราคาสูง

2. สนับสนุนให้มีการพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน ด้วยสถานการณ์การผลิตพืชอาหารทางการเกษตรเริ่มให้ความสำคัญไปที่การผลิตเพื่อการบริโภคในประเทศและการส่งออกเพราะปัจจุบันข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศในการส่งผลผลิตทางการเกษตรไปจำหน่าย มีข้อบังคับว่าด้วยสินค้าทางการเกษตรต้องผ่านมาตรฐานการรับรองที่เป็นสากล ดังนั้น สินค้าทางการเกษตรจึงควรมีมาตรฐานการรับรองที่เป็นสากล เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับเกษตรกร GAP (Good Agricultural Practice) หรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเป็นแนวทางในการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี และปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด GAP จึงเป็นมาตรฐานที่ครอบคลุมการผลิตสินค้าเกษตรครบวงจร ตั้งแต่ ปัจจัยการผลิต การผลิต การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุหีบห่อ และการขนส่งการผลิต ทั้งนี้มาตรฐาน GAP ก็จะเป็นกระบวนการผลิตหนึ่งที่ทำให้เกิดความยั่งยืนทางการเกษตร สิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ นอกจากมาตรฐาน GAP แล้ว มาตรฐานสินค้าฮาลาลก็เป็นมาตรฐานหนึ่งที่เป็นสากล โดยเฉพาะการเลี้ยงแพะ จะเป็นมาตรฐานที่เพิ่มช่องทางการตลาดให้กับสินค้าได้เป็นอย่างดีจากผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง โดยปกติมาตรฐาน GAP พืชดำเนินการออกใบรับรองโดยกรมวิชาการเกษตร แต่มาตรฐาน GAP จิ้งหรีด กรมปศุสัตว์ เป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจรับรองตามมาตรฐานฟาร์มจิ้งหรีด ส่วน การขออนุญาตใช้เครื่องหมายฮาลาลและหนังสือรับรองการผลิตอาหารฮาลาล ผู้ผลิตจะต้องติดต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยออกใบรับรอง

4.3.1 แนวทางบริหารจัดการสินค้าระยะยาว

1. บูรณาการหน่วยงานในการประสานของงบประมาณ เพื่อจัดทำโครงการช่วยเหลือเกษตรกรในการปรับเปลี่ยน หรือการเลื่อนการเพาะปลูก เนื่องจากเกษตรกรยังไม่เห็นความสำคัญ ประกอบกับเกษตรกรยังกังวลในเรื่ององค์ความรู้ที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนเป็นพืชอื่น ปัญหาการบริหารจัดการ ด้านทุน ด้านปัจจัยการผลิต การวางแผนการผลิต การเก็บเกี่ยว รวมถึงปัญหาด้านการตลาด ผลิตมาสามารถขายผลผลิตได้ทางช่องทางไหน ราคาผลผลิตคุ้มกับต้นทุนหรือไม่ ดังนั้นในการส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนอาจต้องอาศัยระยะเวลาค่อยเป็นค่อยไป เพิ่มพื้นที่ปรับเปลี่ยนขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจ ทั้งนี้หน่วยงานต้องคอยเป็นพี่เลี้ยงในระยะแรก ช่วยดูแลในการวางแผนการผลิต สนับสนุนหรือจัดหาปัจจัยการผลิตบางส่วน หาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ โดยเฉพาะการหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่เกิดขึ้น

2. ภายหลังจากที่เกษตรกรพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานแล้ว การสร้างเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรที่มีกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน เป็นการสร้าง Supply สินค้าให้มีอำนาจต่อรอง กับผู้รับซื้อ หรือผู้ประกอบการ สามารถวางแผนการผลิต และกำหนดราคารับซื้อได้

3. พัฒนาต่อยอดสินค้าเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูป โดยใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าได้ เนื่องจากมีวัตถุดิบที่ได้มาตรฐานทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม หรือ AIC โดยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาของแต่ละจังหวัด โดยเกษตรกรสามารถใช้ศูนย์ AIC เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งอบรมเฉพาะ รวบรวมและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร ภูมิปัญญาด้านการเกษตร และนวัตกรรมทางการเกษตร และเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงความร่วมมือด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคเกษตรกร

4. เพิ่มช่องทางการตลาด สร้างตลาดรับซื้อผลผลิตและผลิตภัณฑ์แปรรูป ทั้ง online และ offline ที่เป็นระบบการตลาดรูปแบบใหม่ สามารถขยายตลาดได้ทั้งภายในและต่างประเทศ

4.4 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

พื้นที่ตำบลท้ายทุ่งและตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติแล้งซ้ำซาก ชาวบ้าน/เกษตรกร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ยังไม่ได้บูรณาการร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีรูปแบบโมเดลในการแก้ปัญหา อาศัยหน่วยงานในพื้นที่ดำเนินการตามภารกิจของแต่ละหน่วยงานในแต่ละด้านตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปี จากการเก็บข้อมูลและประมวลผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 ได้ค้นพบข้อเสนอแนะภาพรวม 3 ระยะ ดังนี้

1) **ระยะสั้น** พื้นที่ควรมีการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ ตระหนักถึงภัยแล้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งมีความถี่ของการเกิดภัยมากขึ้น ชาวบ้าน/เกษตรกรต้องร่วมมือสร้างเป้าหมายในการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยระยะสั้นซึ่งเป็นระยะหลังเกิดภัยเบื้องต้น จัดหาน้ำเพื่อใช้ในการบริโภคอุปโภคจากแหล่งอื่น โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น ควรต้องเร่งรัดความช่วยเหลือ เยียวยาเกษตรกรที่ประสบภัยให้ทั่วถึงและเป็นธรรม สร้างรายได้หรือเสริมอาชีพในช่วงเกิดภัย นอกจากนั้น ควรต้องมีการเก็บข้อมูล พื้นที่ความเสียหาย และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการวางแผนสถานการณ์ภัยแล้งรอบหน้า

2) **ระยะกลาง** การบูรณาการทุกภาคส่วน ทำประชาคม ประสานของงบประมาณ จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ขุดลอกคูคลอง แหล่งน้ำสาธารณะ ขุดบ่อสระ เพื่อให้สามารถเก็บน้ำต้นทุนไว้ เพื่อใช้สำหรับการบริโภคอุปโภครวมถึงใช้เพื่อการเกษตร นอกจากนั้นอาจจัดทำโครงการเครื่องสูบน้ำพลังแสงอาทิตย์ หรือโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้น้ำบาดาล เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพสามารถใช้น้ำใต้ดินได้ระยะยาว ควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การบริหารจัดการน้ำ กำหนดการส่งน้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นธรรม นั่นคือการวางแผนการใช้น้ำ การวางแผนการเพาะปลูก การปรับเปลี่ยนการทำนาปีให้ล่าช้าออกไป 1 เดือนเพื่อให้การทำนาปีเกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้อาจต้องมีโครงการเพื่อจูงใจให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนเลื่อนระยะเวลาการเพาะปลูก เพื่อให้

การปรับเปลี่ยน ค่อยเป็นค่อยไป เช่น การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การหาตลาดรับซื้อผลผลิต การหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ รวมถึงการผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มทำนาโดยเฉพาะแปลงใหญ่เพื่อขายเป็นเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนต่อหน่วยเพิ่มสูงขึ้น กว่าการทำงานเพื่อการบริโภค ขณะเดียวกันควรส่งเสริมให้เกษตรกรทำการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร เพื่อลดภาระความเสี่ยงจากภัยแล้งที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การส่งเสริมให้เห็นประโยชน์ของการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ การดูแลธรรมชาติ อนุรักษ์ดิน น้ำ และป่าไม้ ก็เป็นสิ่งที่ควรต้องดำเนินการ

3) **ระยะยาว** สร้างความมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้ในเพื่อวางแผนการใช้บริหารจัดการน้ำเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ สร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ แก้มลิงในพื้นที่ให้เพื่อเก็บน้ำต้นทุน สร้างระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่ ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการพระราชดำริต่างๆ เช่น โครงการสระพวง และถนนน้ำเดิม สามารถนำร่องเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ได้หรือไม่ เนื่องจากพื้นที่ได้รับน้ำหลากจากจังหวัดเพชรบูรณ์ หากมีการกักเก็บน้ำที่หลากมาได้ก็เป็นน้ำต้นทุนมาใช้ในการบริหารจัดการ

4.5 ผลการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร

จากการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร ผ่านการประชุม (Focus group) ครั้งที่ 1 ในพื้นที่ ณ ห้องประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เจ้าหน้าที่หน่วยงานสำนักงานเกษตรอำเภอทับคล้อ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อ และท้ายทุ่ง และผู้แทนเกษตรกร และผู้นำชุมชน เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2564 และนำผลการประชุมไปนำเสนอในการประชุมครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2564 ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด ณ ห้องประชุมสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สรุปรายละเอียด ดังนี้

1. มีการเสนอให้สร้างฝายหรือประตูกั้นน้ำ บริเวณ ก่อนทรบ.คลองร่องกรอกใหญ่เพื่อชะลอปริมาณน้ำที่ไหลหลากมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์จะได้ไหลไปทางพื้นที่ตำบลทับคล้อและตำบลท้ายทุ่ง แต่ด้วยความเห็นของหน่วยงานแล้วถ้าสร้างฝายที่มีการนำเสนอ ท้ายอำเภอจะไม่ได้น้ำ และน้ำอาจจะไหลเข้าท่วมอำเภอทับคล้อ เนื่องจากความแรงของมวลน้ำ และปริมาณน้ำที่บ่าลงมา จะไม่สามารถบังคับน้ำให้เปลี่ยนทิศทางได้ และด้วยปัญหาดินในพื้นที่ ประกอบกับระยะห่างจากที่สร้างฝายเดิมกับฝายที่นำเสนออยู่ใกล้กันจึงไม่สามารถสร้างฝายที่นำเสนอได้

2. โครงการสระพวงและถนนน้ำเดินอยากให้มีการทำโครงการนำร่อง 1 โครงการ ในพื้นที่ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ เพราะในตอนนี้อย่างไม่เห็นภาพรวมของโครงการ

3. ได้เสนอให้เกษตรกรเลื่อนเพาะปลูกให้ช้าลง 1 เดือน โดยเริ่มเพาะปลูกในช่วงปลายเดือนมิถุนายน เพื่อไม่ให้ต้นข้าวกระทบแล้ง ในระยะตั้งท้อง ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จะสูงขึ้น แต่เกษตรกรเห็นว่าการทำนาสามารถทำได้ปีละครั้ง ถ้ามีฝนก็ต้องรีบทำ กลัวเสียโอกาส

4. สินค้าทางเลือกให้ความสนใจได้แก่ ถั่วเขียว ขนุน พะ และจิ้งหรีด แต่ไม่เห็นด้วยกับแดงโม เนื่องจากผู้รับซื้อจำกัดปริมาณการรับซื้อจากสถานการณ์โควิด เกษตรกรต้องหาแหล่งขายเอง ส่วนสินค้า

ปศุสัตว์ แพะและจิ้งหรีดอาจต้องมีการไปจัดอบรม ให้ความรู้ในการเพาะเลี้ยงต้องมีการประสานกับทางปศุสัตว์ จังหวัด ดังนั้นควรมีนโยบายช่วยในการปรับเปลี่ยน พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่อง การรวมกลุ่ม การผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย

5. อบต.ท้ายทุ่งและ อบต.ทับคล้อ สนับสนุนการขุดสระในพื้นที่การเกษตรเพื่อใช้น้ำในการเกษตร แต่เกษตรกรต้องบริจาคที่ดินเพื่อเป็นที่สาธารณะ แต่พอดำเนินการให้แล้วเสร็จเกษตรกรที่บริจาคที่ดินกลับไม่ยินยอมให้ใช้น้ำ และปัญหาเรื่องการขุดดินการขุดสระในพื้นที่การเกษตร ไม่สามารถขนย้ายดินไปทิ้งที่อื่นได้

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.1.1 แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ประสบภัยพิบัติซ้ำซาก

1) แนวทางบริหารจัดการสินค้าระยะสั้น

1. การเลื่อนการเพาะปลูกข้าวนาปี ได้เสนอให้เกษตรกรเลื่อนเพาะปลูกให้ช้าลง 1 เดือน โดยเริ่มเพาะปลูกในช่วงปลายเดือนมิถุนายน เพื่อไม่ให้ต้นข้าวกระทบแล้ง ในระยะตั้งท้อง ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จะสูงขึ้น

2. การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชอายุสั้น เป็นพืชใช้น้ำน้อยที่สามารถสร้างรายได้ และเป็นพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกร สำหรับพืชอายุสั้นที่แนะนำ ได้แก่ แตงโมเนื้อ และถั่วเขียวฝวมัน

3. การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงเพื่อเพิ่มรายได้ สามารถบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงภัยแล้ง และเป็นสินค้าที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้ต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรอาศัยอยู่ในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการด้านการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน สามารถรวบรวมผลผลิต และสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาดได้ สำหรับสินค้าที่ส่งเสริม ได้แก่ เลี้ยงแพะ และเลี้ยงจิ้งหรีด

2) แนวทางบริหารจัดการสินค้าระยะกลาง

1. ส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวนาปีเพื่อการบริโภค ขายโรงสี มาปลูกข้าวเพื่อทำเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อสร้างมูลค่า ทั้งนี้จังหวัดพิจิตรมีศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มในลักษณะแปลงใหญ่ เพื่อขอรับการสนับสนุนจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ และเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวให้ดีขึ้น ทำให้ชาวนามีกำไรเพิ่มขึ้น อีกทั้งเกษตรกรสามารถทำ Contact Farming คือ ทำสัญญาขายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิจิตรได้ในราคาสูง

2. สนับสนุนให้มีการพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน สินค้าทางการเกษตรจึงควรมีมาตรฐานการรับรองที่เป็นสากล เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับเกษตรกร GAP (Good Agricultural Practice) หรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเป็นแนวทางในการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี และปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด GAP

3) แนวทางบริหารจัดการสินค้าระยะยาว

1. บูรณาการหน่วยงานในการประสานของงบประมาณ เพื่อจัดทำโครงการช่วยเหลือเกษตรกรในการปรับเปลี่ยน หรือการเลื่อนการเพาะปลูก ดังนั้นในการส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนอาจต้องอาศัยระยะเวลาค่อยเป็นค่อยไป เพิ่มพื้นที่ปรับเปลี่ยนขึ้น ทั้งนี้หน่วยงานต้องคอยเป็นพี่เลี้ยงในระยะแรก ใช้ดูแลในการวางแผนการผลิต สนับสนุนหรือจัดหาปัจจัยการผลิตบางส่วน หาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ โดยเฉพาะการหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่เกิดขึ้น

2. ภายหลังจากที่เกษตรกรพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานแล้ว การสร้างเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรที่มีกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน เป็นการสร้าง Supply สินค้าให้มีอำนาจต่อรอง กับผู้รับซื้อ หรือผู้ประกอบการ สามารถวางแผนการผลิต และกำหนดราคารับซื้อได้

3. พัฒนาต่อยอดสินค้าเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูป โดยใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม หรือ AIC โดยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาของแต่ละจังหวัด โดยเกษตรกรสามารถใช้ศูนย์ AIC เป็นศูนย์กลางในการให้บริการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงความร่วมมือด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค เกษตรกร

4. เพิ่มช่องทางการตลาด สร้างตลาดรับซื้อผลผลิตและผลิตภัณฑ์แปรรูป ทั้ง online และ offline ที่เป็นระบบการตลาดรูปแบบใหม่ สามารถขยายตลาดได้ทั้งภายในและต่างประเทศ

5.1.2 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

พื้นที่ตำบลท้ายทุ่งและตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติแล้งซ้ำซาก ชาวบ้าน/เกษตรกร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ยังไม่ได้บูรณาการร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีรูปแบบโมเดลในการแก้ปัญหา อาศัยหน่วยงานในพื้นที่ดำเนินการตามภารกิจของแต่ละหน่วยงานในแต่ละด้านตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปี จากการเก็บข้อมูลและประมวลผลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 ได้ค้นพบข้อเสนอแนะภาพรวม 3 ระยะ ดังนี้

1) **ระยะสั้น** พื้นที่ควรมีการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ ตระหนักถึงภัยแล้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งมีความถี่ของการเกิดภัยมากขึ้น ชาวบ้าน/เกษตรกรต้องร่วมมือแก้ปัญหาหาร่วมกัน โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเบื้องต้น จัดหาน้ำเพื่อใช้ในการบริโภคอุปโภคจากแหล่งอื่น ต้องเร่งรัดความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ประสบภัยให้ทั่วถึงและเป็นธรรม สร้างรายได้หรือเสริมอาชีพในช่วงเกิดภัย นอกจากนี้ ควรต้องมีการเก็บข้อมูล พื้นที่ความเสียหาย และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการวางแผนสถานการณ์ภัยแล้งรอบหน้า

2) **ระยะกลาง** การบูรณาการทุกภาคส่วน ทำประชาคม ประสานของงบประมาณ จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ขุดลอกคูคลอง แหล่งน้ำสาธารณะ ขุดบ่อสระ เพื่อให้สามารถเก็บน้ำต้นทุนไว้ จัดทำโครงการเครื่องสูบน้ำพลังแสงอาทิตย์ หรือโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน ควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การบริหารจัดการน้ำ กำหนดการส่งน้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นธรรม นอกจากนี้ การส่งเสริมให้เห็นประโยชน์ของการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ การดูแลธรรมชาติ อนุรักษ์ดิน น้ำ และป่าไม้

3) **ระยะยาว** สร้างความร่วมมือร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อวางแผนการใช้บริหารจัดการน้ำเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ สร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ แก้มลิงในพื้นที่ให้เพื่อเก็บน้ำต้นทุน สร้างระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่ ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการพระราชดำริต่างๆ เช่น โครงการสระพวง และถนนน้ำเดิม สามารถนำร่องเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ได้รับน้ำหลากจากจังหวัดเพชรบูรณ์ หากมีการกักเก็บน้ำที่หลากมาได้ก็เป็นน้ำต้นทุนมาใช้ในการบริหารจัดการ

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและเกษตรกรที่ร่วมบูรณาการในพื้นที่

- 1) ควรช่วยเหลือด้านการพยากรณ์ราคาข้าวให้สูงขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น
- 2) ควรสนับสนุนการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อให้สามารถมีน้ำใช้ในช่วงที่เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ
- 3) ควรประชาสัมพันธ์แจ้งแผนการเลื่อนเพาะปลูกให้ช้าลง 1 เดือน ในแต่ละพื้นที่ให้เกษตรกรรับทราบอย่างทั่วถึง
- 4) สินค้าทางเลือกได้รับความนิยม เช่น ถั่วเขียว พะ และจิ้งหรีด แต่ไม่เห็นด้วยกับแตงโม เนื่องจากผู้รับซื้อจำกัดปริมาณการรับซื้อจากสถานการณ์โควิด ทำให้เกษตรกรต้องหาแหล่งขายเอง
- 5) ควรเพิ่ม/สนับสนุนพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อสูบน้ำจากสระ/บ่อบาดาลแทนไฟฟ้า เพื่อใช้ในพื้นที่ทางการเกษตร รวมทั้งให้ความรู้ในการใช้และดูแลรักษา อย่างต่อเนื่อง
- 6) ควรมีหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการใช้น้ำ การรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อแก้ปัญหาค่าแย่งน้ำ อาทิ การเปิด-ปิดประตูกั้นน้ำ การจัดทำฝายน้ำให้ได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด
- 7) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้าไปกำกับดูแล แหล่งรับซื้อผลผลิตเพื่อให้เกิดการซื้อขายในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่เกษตรกร
- 8) เสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเพื่อการบริโภค มาเป็นการปลูกข้าวเพื่อขายเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าว แต่ต้องมีการประสานกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิจารณาถึงความต้องการของพันธุ์ข้าว เพื่อเป็นอีกช่องทางที่สามารถสร้างกำไรได้

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสนับสนุนงบประมาณ/การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อให้สามารถมีน้ำใช้ในช่วงที่เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ สำหรับการบริหารจัดการโครงการในพื้นที่ อาทิ การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ธนาคารน้ำใต้ การส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับเกษตรกร
2. สนับสนุนปัจจัยการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เงินทุนดอกเบี้ยต่ำ พร้อมตลาดรองรับ ให้แก่เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ อาทิ พันธุ์ กข.41 กข.49 กข.79 และ กข.43 เพื่อโน้มน้าวการปรับเปลี่ยน และควรมีการติดตามประเมินการปรับเปลี่ยน พร้อมทั้ง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้จำหน่ายและใช้เอง
3. ควรวางแผนการทำงานในรูปแบบเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง ระหว่างหน่วยงานทั้งในระดับกรม และระดับจังหวัด และทั้งในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนอกสังกัด ประกอบด้วย การทำงานด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการเตรียมการ ด้านการช่วยเหลือการเยียวยา ด้านการป้องกัน และด้านการติดตามประเมินผล
4. ประชาคมหาพื้นที่ดำเนินการจัดทำอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เนื่องจากมีน้ำต้นทุนจากน้ำหลากปริมาณมาก ทั้งนี้ ต้องประสานกรมชลประทาน หน่วยงานจังหวัด ถึงโอกาสความเป็นไปได้ในการจัดทำอ่างเก็บน้ำส่งเสริม

5. ควรส่งเสริมให้มีการทำประกันภัยพืชผลทางการเกษตร สร้างความเป็นธรรมโดยพิจารณาความเสียหายเป็นรายแปลง ไม่ติดเงื่อนไขการประกาศภัยของจังหวัด เนื่องจากเกษตรกรบางรายมีการทำประกันภัยพืชผลทางการเกษตร แต่ติดเงื่อนไขจังหวัดไม่ประกาศเป็นพื้นที่ประสบภัย ทำให้ไม่สามารถได้รับการชดเชย

บรรณานุกรม

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2547. หลักการบริหารจัดการสาธารณภัย.

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2547. กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาคอขวดอย่างเป็นระบบ.

กรมพัฒนาที่ดิน. ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. <http://gisinfo.ldd.go.th/> กรมพัฒนาที่ดิน.

กรณีศึกษา แซ่ลิ่ว นาวิโน โสภานูมิ และ นิวัติ อนงค์รักษ์ 2560. ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของการกำหนดเขตเศรษฐกิจข้าว : กรณีศึกษาการผลิตข้าวในจังหวัดเชียงใหม่.

ข้อมูลตัวเลขจาก รต.(01) ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร. ปฏิทินการผลิตพืช ปีเพาะปลูก 2563/64 ตำบลท้ายทุ่ง และตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร.

ประยูร วงศ์จันทร์ 2554. หลักการจัดการทรัพยากรทรัพยากรสิ่งแวดล้อม.

ประยูร วงศ์จันทร์ 2554. แนวคิดการจัดการทรัพยากรทรัพยากรสิ่งแวดล้อม.

ปรีชา เรื่องจันทร์ 2559. บทความพิเศษ เรื่อง การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคอขวดจังหวัดพิษณุโลก (บางระกำโมเดล).

พรชัย ชัยสงคราม 2558. ความเป็นไปได้ของนโยบายบริหารพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ความต้องการและความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร.

ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร. เนื้อที่เพาะปลูก ปีเพาะปลูก 2559 – 2562.

รต.(01) ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร. ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ศึกษา.

ศศิณา ภาธา 2550. แนวคิดการจัดการทรัพยากรทรัพยากรสิ่งแวดล้อม.

สถานีพัฒนาที่ดิน. ระดับความรุนแรงต่อการการเกิดภัยแล้งซ้ำซากในรอบ 10 ปี จังหวัดพิจิตร.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 (2560 - 2562). วิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรที่สำคัญตามแผนที่ Agri-Map 5 จังหวัด.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 (2561). ประเมินผลโครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปีในพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทาน หรือโครงการบางระกำโมเดล.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 (2555). วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการผลิต การตลาด มันสำปะหลัง
ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง.

สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร. แผนที่อำเภอทับคล้อ.

สำนักงานเกษตรอำเภอทับคล้อ. เนื้อที่ความเสียหายด้านพืชของอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในปี 2563.

สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ของตำบลทับคล้อ และตำบลท้ายทุ่ง ปี 2562.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
บริเวณภายในสนามบินเกษตร ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000
โทร. 0-5680-3525 โทรสาร. 0-5680-3526